

ישראל

50 שנה

2007

LATET לתת
Israeli Humanitarian Aid
ארגון סיוע ו-עזרה ישראל

דו"ח העו"י
האלטרנטיבה

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מהות

דו"ח העוני האלטרנטיבי של ארגון לתת מבקש להדגים את הפן האישי והפיזי של העוני והעניים, המסתתר מאחורי המספרים והנתונים הסטטיסטיים היבשים שמפרסמים המוסדות הממשלתיים. דו"ח העוני האלטרנטיבי משקף את המצב העדכני בשטח, כפי שמכירים אותו בארגון לתת, הפועל בכל הארץ בשיתוף עם כ-120 עמותות מקומיות וארגוני סיוע.

בניגור לדו"חות המדינה הרשמיים, דו"ח העוני האלטרנטיבי מבקש להמחיש את מהות החיים בעוני על כל מכלול התחומים. באופן זה מביא הדו"ח ראיה וניתוח סוציולוגי לעוני בישראל, יותר מאשר ניתוח סטטיסטי צר ובכך הוא ייחודי ביחס לדו"חות אחרים.

מטרת הדו"ח לפנות לציבור הרחב – שמכיר את העוני דרך הפרסומים באמצעי התקשורת – ולחשוף אותו בדרך הישירה ביותר לעובדה שהעוני המצוי ברוב שכבות האוכלוסייה, מהווה בעיה אקוטית בחברה הישראלית ושעלינו לפעול כדי לשנות את המצב. מסמך זה, יחד עם פעילות שטח אזורית רחבת היקף, נועד לשמש גם אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בישראל לממש את תפקידם ולקחת אחריות על פתרון בעיית העוני בכלל וחלוקת המזון לנזקקים בפרט.

דו"ח העוני האלטרנטיבי מורכב משלושה מחקרים ייחודיים המשקפים את מגמות העוני בעמותות המזון, תפיסת העוני בקרב הציבור הרחב ופרופיל הנזקקים לסיוע במזון בישראל 2007.

זוהי המהדורה החמישית של הדו"ח, ולאור זאת בחרנו לנתח את מגמות העוני בישראל בראיה חמש שנתית. מעבר לכך, שמו השנה דגש על הפערים באוכלוסייה ולפיכך מובאים נתונים השוואתיים בין כלל האוכלוסייה למשפחות הנזקקות.

ישראל 2007, תמונת מצב. צילום: זיו קורן

תוכן עניינים

- מהות הדו"ח 3
- הגדרת העוני 5
- מכתב גלוי לשר הרווחה ז'יל דרמון 6
- שחקן עו"ד ערן וינטרוב 7
- הפרמטרים האלטרנטיביים למדידת העוני 8
- אחריות המדינה להבטחת הביטחון התזונתי של אזרחיה 9
- מגמות העוני בעמותות המזון 14
- פרופיל הנזקקים לסיוע 28
- תפיסות העוני בעיני הציבור בישראל 46
- מים יחזקאל רחמים 60
- רשימת עמותות שותפות של ארגון לתת 64
- תודה 67

צילומים זיו קורן

הקדמה מהו עוני?

רבים האנשים אשר שואלים את עצמם מה המשמעות של המושג "עוני" ואיך ניתן להגדירו. באמצעות העדויות, הממצאים והנתונים המובאים במסגרת ד"ח העוני האלטרנטיבי, אנו מנסים להמחיש מיהם העניים, מהי שגרת יומם, מהם האתגרים איתם נאלצים להתמודד, מהן המגמות בנושא, אילו פערים קיימים מול כלל האוכלוסייה, ובאופן כללי לתאר את העוני בישראל 2007.

בנוסף, הבאנו כאן כמה התייחסות להגדרה

או תיאור מילולי ל"עוני" בישראל:

דלות, עניות, חוסר-כל, דוחק, מצוקה, סבל (מילון אבן שושן)

50% מההכנסה החיצונית נטו – ההכנסה שמחצית מהאוכלוסייה משתכרת יותר ממנה והמחצית השנייה פחות ממנה (ההגדרה הרשמית של המוסד לביטוח לאומי בישראל ל"קו העוני")

חוסר יכולת של האדם לדאוג באופן עצמאי לצרכי הקיום הבסיסיים שלו ושל משפחתו - מזון ובריאות, לתנאים הסביבתיים האלמנטריים - דיוק, ל"ביטוח" בהווה - תעסוקה, ולהבטחת העתיד או "מנוע הצמיח" - חינוך. אדם אשר תלוי במדינה או בחברה לקיומו הבסיסי - חי בעוני.

החיים בעוני מלווים ביותר על רכישת תרופות חיוניות מסל הבריאות ואי קבלת טיפול תרופתי קבוע, חוסר יכולת לממן טיפולי שיניים, חשש למות ברעב והתנסות במצבי רעב, תלות בגורמים אחרים בקבלת השלמה לסל המזון הבסיסי הנדרש לקיום תקין התמודדות יומיומית עם ניתוקי חשמל מים וגז, עיקולים וחסימות של חשבון הבנק, מגורים אלמנטריים, צפיפות בבית, חוסר יכולת לשפר מקום מגוריים, אי עמידה בתשלומי שכ"ד או משכנתא וצבירת חובות כבדים, חוסר יכולת לממן לילדים את הצידוד הנדרש לבית הספר ואי יכולת לאפשר פעילויות בבית הספר, חינוך משלים או לימודים אקדמיים, אבטלה ממושכת או עבודה בעבודה זמנית, בתנאי שכר מינימום או במשרה חלקית, מחסור בידע, השכלה והכשרה נדרשים לקיום מושכל של משק הבית, הימצאות במלחמת הישרדות יומיומית והתמודדות רציפה עם חיים סזיזיים, אשר לא כוללים חופש בארץ או בחו"ל ושאינם מאפשרים בילוי, רוחה, מנוחה או "מותירות" כלשהם. ייאוש. (תיאור תמציתי החיים בעוני, ד"ח העוני האלטרנטיבי, ארגון לתת).

לשר הרצוג שלום רב,

בחרתי לשלוח לך מכתב גלוי כי נראה שמהנהג
מתחיל לקרות, שיש שינוי בתוך הממשלה ובמיוחד
בתוך משרד הרווחה בכל הקשור לנושא הביטחון
התזונתי של האוכלוסיה המוחלשת בארץ. נושא
שהוא מרכזי בפעילותו של ארגון לתת לאורך השנים.

לפני כחודש יצא מטעם משרד הרווחה פרסום של
"קול קורא" פנייה לציבור הרחב ולגורמים המעורבים
במערכת חלוקת המזון בישראל, להגיש לממשלה
הצעה להגדרת אחריות המדינה בעניין חלוקת המזון
לזקוקים והאופן שבו הסיוע יתבצע. עצם העובדה
שהתחיל עיסוק בהגדרת אחריות המדינה בעניין זה,
הוא חדשני בישראל ועשוי להיראות כתחילתו של
פתרון, אחרי עשור של מאבק בניסיון להטמיע את
החשיבות הגדולה של הנושא.

הדרך עוד ארוכה עד שנראה תוצאות ראשונות
בשטח וקיים הסיכוי שההר יוליד עכבר, אבל עצם
העובדה שהחל תהליך כזה, הוא ניצחון משמעותי
של כלל העמותות אשר מטפלות בחלוקת מזון ושל
דעת הקהל בישראל, ואין זה משנה אם הממשלה
פעלה עקב הגשת עתירה לבג"צ ע"י ארגון לתת,
תחת הלחץ הציבורי או כתוצאה מהפנמה אמיתית
של חלק מהמנהיגים הפוליטיים ופקידים בכירים של
משרד האוצר ומשרד הרווחה, עד כמה המצב אקוטי
ועד כמה הוא דורש טיפול מיידי.

אני משאיר לכל אחד לבחור את האופציה שנראית לו.

ישראל 2007,
תמונת מצב.
צילום: זיו קורן

השר הרצוג, אתה קיבלת החלטה אמיצה
להתמודד עם אחת השאלות הרגישות ביותר של
השיח הפוליטי/חברתי בישראל. התמודדות זו תהיה
מלאה מהמוחזות בדרך, אך היא מצביעה על אומץ
פוליטי ואנו מאחלים הצלחה בדרך החתחתים
הצפויה לך.

מיום הקמתו, קבע לעצמו ארגון לתת כמטרה,
לקיים הפרדה מוחלטת מכל שיוך פוליטי ומפלגתי,
וזאת, כדי לפעול בעצמאות וללא תלות בממשלה.
לכן, מעולם לא האזנו מנהיג פוליטי או ממשלתי
לבקר במחשתי הארגון, לקחת חלק בקמפיין
לאיסוף מזון או להופיע בפרסומים השונים שלנו.
ארגון לתת בחר (ולפעמים שילמנו מחיר כבד
על כך) להוכיח לחברה הישראלית, שאפשר לפעול
לשינוי המציאות, בלי לקחת חלק בשיח הפוליטי-
מפלגתי, שמחייב, במוקדם או במאוחר, להחליף את
האינטרס הציבורי-חברתי באינטרס אישי.

אנו בלתת החלטנו לנהל את המאבק ללא
ויתורים ופשרות על הדרך הא-פוליטית בה בחרנו.
אנו נעשה זאת ללא אלימות - לא במעשים ולא
במילים, אלא רק על בסיס חיפוש הקונצנזוס,
הגישה החיובית והניסיון להציע שוב ושוב פתרונות
להוצאת אנשים ממעגל העוני והמצוקה.

אנו מאמינים בקיומה של החברה האזרחית
ובניהול תקין ונכון של החברה והמדינה בארץ, ולכן,
כדי להצליח לחייב את המדינה לקחת אחריות
ולמלא את תפקידה, ננצל את המשאבים האזרחיים
העומדים לרשותנו: פעילות בשטח, שיתוף פעולה
עם עמותות סיוע נוספות, פעילויות הסברה
והעלאת מודעות לציבור הרחב, גיוס המגזר העסקי,
תנועות הנוער, אומנים, אינטלקטואלים ועוד, ועד
שימוש ב"נשק" האולטימטיבי העומד לרשותו של
כל אזרח במדינה - הגשת בג"צ. זוהי עבודתו הדרך
הנכונה והמתקנת להשיג תוצאות בחברה אזרחית
אמיתית. וביום שבו בעיית העוני תטופל ברצינות
ובחשיבות הראויה, הממשלה תמצא אותנו לצידה,
תומכים ומסייעים.

כבוד השר, פתחת חלון הזדמנויות משמעותי
שמסמל תקווה ליציאה מהמצוקה האיומה עבור
מאות אלפי משפחות בישראל. כשאין ציפיה, אין
אכזבה, אולם מרגע שהציפייה קיימת, הכאב אם היא
לא תמומש יהיה גדול יותר.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

שחוק עו"ד ערן וינטרוב, מנכ"ל ארגון לתת

בגלל שהשנה יש "הרבה יותר עניים" או מפני שהעוני פוגש אוכלוסיות חדשות, אלא משום שאין טיפול אמיתי בבעיה ומכיוון שלכולנו פחות אכפת. אנחנו שחוקים, הממשלה לא ממהרת לפעול והעניים "רק" ממשיכים להיות עניים. אצלם השחיקה מתבטאת בכוח קנייה שהולך ונשחק, בייאוש, אלימות, התדרדרות בבריאות, בחוסר יכולת להקנות חינוך ראוי שלא לדבר על תזונה תקינה, ובהתרחקות מהחברה הנורמטיבית בישראל. התרחקות מאיתנו.

השחיקה ברלוונטיות של העוני בתודעה שלנו, היא רק סממן נוסף של התפוררות ערכים בעידן מאוד אינדיבידואליסטי ושטחי, המאיים על החוסן שלנו כחברה. כל שנדרש מאיתנו הוא להסתכל קרוב ואולי מעט הצידה: על האיש שחותך לנו את השווארמה כבר כמה שנים, האישה השקטה שמנקה את הרצפות ושעל פניה אנחנו חולפים מדי יום בדרך למשרה, האיש שבדק לנו את תא המטען בכניסה לחניון, הקשיש שיושב לבד על הספסל בגינה הציבורית, הילדים המוכים והנטושים עם הכנים המטושטשות, האנשים שסוחבים עגלה של סופר מלאה ב"שמאטס" המהווה את כל רכושם או כאלה שמשמשים "מונית" עבור הירקות בשוק. ועוד רבים אחרים שאנחנו לא מכירים, שנראים כמונו ושואלי מסתירים את הבושה ואפילו לא מבקשים עזרה.

זו לא חוכמה "לנצח" ככה במלחמה שבה שורדים רק החזקים וזה ממש כמו להשאיר פצועים בשדה הקרב. על ממשלת ישראל למלא את תפקידה ולקחת אחריות כוללת על הטיפול והפתרון של בעיית העוני בכלל ושל חלוקת המזון לנזקקים בפרט, ועל כולנו להמשיך לעזור להעלות את הנושא לשיח הציבורי להיות פחות ציניים ויותר אכפתיים אם לא נשכיל להתעשת, אז כבר יהיה מאוחר, אז, כבר באמת מטבעות הלשון שלנו יהיו שחוקות, וגם מטבעות הכסף לא יהיו שווים פחות - במדינה אחת, שחיים בה שני עמים.

עוני רעב. כל ילד שלישי מתחת לקו העוני. מיליון אנשים רעבים. ארבע מאות אלף משפחות חיות בעוני. ישראל היא המדינה הענייה ביותר בעולם המערבי. קשישים עניים. המילים האלה נשחקו. המספרים כבר לא מדברים, התמונות כבר פחות חריפות והזעזוע פחות עמוק. הפכנו קהים; עוד דו"ח, מחקר חדש, כתבה בעיתון, צילום בטלוויזיה, אפילו תחומה לאיזה מבצע. התרגלנו. חמש דקות קשב, אמירה ש"המצב נורא" או ש"הממשלה אשמה", והלאה - לדבר הבא. לציבור נמאס והוא מרגיש שחוק מכל העמותות והתרומות והשחור שעושים לו על הנשמה.

העוני גם שחוק בתקשורת וצריך למצוא עכשיו משהו "סקסי" ומסעיר. אי אפשר יותר לדווח על עליה דרמטית בשיעורי העוני (כי יש כבר כל כך הרבה עניים) וכבר סופר שיש עניים מכל השכבות, ומעמד בינוני, ניצולי שואה, משפחות חד הוריות... אז מה חדש? נכון, הבעיה קיימת - אבל כמעט הכול סוקר מכל זווית אפשרית.

העמותות והמתנדבים נשחקים גם הם. מתחיל להיגמר הכוח לגייס, לעבוד, לשכנע שצריך ושיש הרבה אנשים שזקוקים לעזרה ושהנושא חשוב ושאין ברירה ושצריך להעביר את האחריות לממשלה אבל בינתיים להמשיך. כמה כבר אפשר לפעול במציאות כל כך קשה ושחוקת כשכל יום צריך להתחיל מחדש?

גם אצל התורמים הגדולים העוני והאוכל נשחקו והם הפכו להיות בדרך כלל, לא יותר מאיזה מס שצריך לשלם בשביל לצאת ידי חובה. את ההשקעה האמיתית כדאי לעשות לטווח הארוך. זה יותר סקסי ויעיל וגם הרבה יותר בון טון. חייבים לגבש "אסטרטגיה תאגידית" ולהיות מותקדמים, חדשניים ו"אחראים". שמישהו אחר יטפל ברעבים.

בעיית העוני חריפה היום יותר מאי פעם. לא

להלן מובאת הצעת ארגון לתת למדידה חלופית של העוני.

קו העוני והגדרת העוני בישראל

כיום מוגדר העוני בישראל על פי מדד כמותי המסתמך על פרמטר אחד – ההכנסה הפנויה של אדם ואו משפחה.

לפי הנוסחה (50% מההכנה החצינית נטו במשק), עולה כי קו העוני לאדם בודד עומד נכון להיום, ע"ס של 1,866 ₪ ולמשפחה בת ארבע נפשות ע"ס של 4,778 ₪.

הבעיה

הגדרה חד ממדית של העוני אינה מאפשרת טיפול בבעיות האמיתיות ומתעלמת מאוכלוסיות נוספות החיות במצוקה קשה. כמו כן, התייחסות לקו העוני באמצעות פרמטר ההכנסה, מעודדת פער לזות שמטרתן שיפור הסטטיסטיקה של העוני – אך אינן משפיעות באופן מהותי על החיים בעוני ועל מצבם של העניים.

הצעת פרמטרים אלטרנטיביים

למדידת העוני

שאלת המפתח שהנחתה אותנו הייתה: האם יכול אדם לדאוג באופן עצמאי לצרכי הקיום הבסיסיים שלו ושל משפחתו – מזון ובריאות, לתנאים הסביבתיים האלמנטריים – דיוור, ל"ביטוח" בהווה – תעסוקה, ולהבטחת העתיד או "מנוע הצמיחה" – חינוך? אם התשובה ל"שאלת העצמאות" שלילית, הרי ברי כי האדם אשר נתלוי במדינה או בחברה לקיומו הבסיסי – חי בעוני.

בניגוד למצב הקיים, הצעתנו הינה ליצור שיטה משלימה או אלטרנטיבית למדידת עוני, אשר מתבססת על חמישה פרמטרים איכותיים, שהם בבחינת "סל" זכויות בסיסיות המאפשרות קיום בכבוד: תעסוקה, חינוך, דיוור, בריאות ומזון.

מדדים איכותיים – חמישה פרמטרים

המבחן לחיים בעוני יתבסס על מידת העצמאות/תלות של אדם בישראל (בגיל העבודה, שאינו קשיש או בעל צרכים מיוחדים) לדאוג לעצמו ולמשפחתו לתעסוקה קבועה, חינוך, דיוור, הולם, שירותי בריאות (ותרופות) ובטחון ותזונה, זאת ללא הזדקקות לתמיכת המדינה/המוסד לביטוח לאומי/שירותי הרווחה/ארגונים וולונטריים?

1. תעסוקה

- 1.1 האם קיימת עבודה קבועה (אחת לפחות בתא המשפחתי) במשרה מלאה המבטיחה תנאים סוציאליים בסיסיים?
- 1.2 כמה זמן נמצא מחוץ למעגל העבודה והאם צריך את שירותי לשכת התעסוקה באופן כרוני? האם זקוק להכשרה מקצועית? האם משתכר יותר משכר המינימום?
- 1.3 האם לאדם יכולת לרכוש עבודה חדשה ואו להיסקדם בתפקיד במהלך השנים?

2. חינוך

- 2.1 האם יכול לספק לילדיו את הנדרש במסגרת חוק לימודים חובה: ציוד וספרים, תנאים בסיסיים כגון: פעילויות בבית הספר, מחשב?
- 2.2 האם מקק לשירותי מעון יום/צהרון עבור הילדים?
- 2.3 האם יש בידי האדם האפשרות לרכוש השכלה גבוהה?
- 2.4 האם בעל נגישות למתן העשרה, חוגים, תנועות נוער, שיעורים פרטיים?

3. דיוור

- 3.1 האם עומד בתשלומי משכנתא/שכר דירה?
- 3.2 האם עומד בתשלומי ארנונה, חשמל ומים?
- 3.3 האם תנאי הדיוור הולמים וסבירים (נדרשת קבירת סטנדרט רצוי מינימלי)? – כמות נפשות לחדר, ריחוק בסיסי, מצב ביטוי של הדירה/בנין ומצב ביטוי של הסביבה (הזנחה, אלימות, סמים וכו').
- 3.4 האם קיימת נגישות סבירה למקום עבודה באמצעות תחבורה ציבורית?
- 3.5 האם יכול לשפר את מקום המגורים? (שיפוץ/מעבר לסביבה שונה/דירה גדולה יותר)

4. בריאות

- 4.1 האם לאדם אפשרות לקבל שירותי בריאות בסיסיים ולרכוש תרופות בסל הבריאות לו ולבני משפחתו?
- 4.2 האם לאדם יכולת לרכוש שירותי בריאות משלימים נחוצים, כגון: טיפול שיניים לו ולבני משפחתו?

5. מזון

- 5.1 האם מצליח לספק באופן עצמאי לו ולבני משפחתו תזונה בסיסית ומאוזנת (בהסתמך על מחקרים

רפואיים מקובלים או על המלצות משרד הבריאות) הדרושה לקיום ולהתפתחות תקינים?
5.2 האם מקק ל"מפעל ההזנה", לארגוני סיוע, לשרותי הרווחה העירוניים?

יצאה מהעוני

תוכנית לאומית למאבק בעוני – צמצום שיעורי העוני דורש הבנה שיש למצב את נושא העוני כיעד עיקרי בסדר העדיפויות הלאומי ולבצע טיפול מערכתי ומקרי. זאת, באמצעות הקמת גוף לאומי למאבק בעוני שירכז את דרכי הפתרון לבעיה, יפעל לאיגום משאבים תוך רתימת כלל המשק (כל המגזרים: ציבורי, עסקי והמגזר השלישי) ויגבש תוכנית כוללת לטיפול בנושא. על התוכנית לכלול התייחסות לטווח הקצר והארוך, להידרש לסיוע חירום ביסי ולכיתות תשתיות לטווח הארוך ולהציב יעדים כמותיים ואיכותיים ברי מדידה ותחומים בזמן. כמו כן, התוכנית צריכה להתאים לשלל התפיסות האידיאולוגיות המרכזיות בחברה הישראלית ולהתבסס על הנוחות עבודה קונצנזואליות.

הסרת החסמים ליציאה מהעוני

במסגרת התוכנית למאבק בעוני יש להקצות משאבים ייעודיים לסיוע פיסי מיידי מחד ולהשקיע בפיתוח תשתיות מתאימות ומתן שירותים, שסייעו את החסמים ליציאה מהעוני ויאפשרו בטווח הארוך, עצמאות בהשגת הפרמטרים הבסיסיים הדרושים בתחומי התעסוקה, חינוך, דיוור, בריאות ומזון.

שינוי הגישה

על גישת המדינה לנושא להשתנות באופן מהותי, כך שהיא תבוא לידי ביטוי בשני האופנים הבאים: **האחד, העדפת מתן שירותים או "חבילת סיוע" המותאמת לצרכי הנזקק, על פני מתן קצבאות נוספות (היכן שניתן), והשני, דרישה לתמורה מצד האדם החי בעוני** – ההשקעה של המדינה תבוא במקביל ליצירת התחייבות מצד הנזקק, שמהווה מימוש "צ'ק פירעון" שקיבל על מנת לצאת ממעגל העוני.

אחריות המדינה להבטחת הביטחון התזונתי של אזרחיה

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מהאזרחים (כ-200,000 מש"כחות) בישראל 2007 נזקקים מדי יום לשירותיהן של כ-200 עמותות וולונטריות העוסקות בחלוקת מזון, על מנת לשרוד ולהתקיים. מהיכרות עם המצב בשטח, כמו גם לאור ממצאי מחקר מגמות העוני בעמותות המזון, אשר מופיע בדו"ח זה ונותן את תמונת המצב העדכנית לשנת 2007, עולה כי מחד, הביקוש למזון ממשיך לגדול ומאידך העמותות מתקשות לתת מענה לכלל הנזקקים הפונים אליהן.

עמדת ארגון לתת הינה כי התפקיד והאחריות הכללית בנושא חלוקת המזון לנזקקים ולשם הבטיחת הביטחון התזונתי של אזרחי המדינה השרויים במצוקה, הינם של מדינת ישראל.

לאחר לקיחת אחריות כוללת על ידי המדינה בנושא, יוכלו עמותות וולונטריות ואזרחים פרטיים להמשיך להעניק סיוע גם בתחום חלוקת המזון לנזקקים, אולם תוך פעולה במצב מתוקן, במסגרתו העמותות תעזרנה למדינה לבצע את תפקידה, כאשר האחריות הכוללת נמצאת בידיה, ולא להיפך.

הזכות לתזונה בסיסית היא זכות יסוד ואילו אספי"קת מזון לנזקקים היא בבחינת שירות "ליבה" שצריך להינתן על ידי המדינה. זאת, כל עוד ישנן משפחות עניות שלא מסוגלות

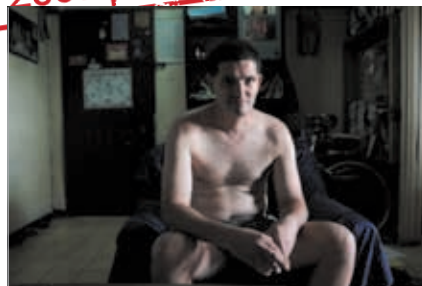
למלא צורך זה באופן עצמאי ומכיוון שעמותות המזון לא יכולות לתת מענה כלל לאורך זמן וכמחצית מהן עלולות להפסיק לסייע עקב חוסר במשאבים ואי התערבות ממשלתית בנושא.

המטרה

אנו סבורים כי על המדינה להכיר באחריותה לטיפול בבעיה ולפעול להסדרת נושא חלוקת המזון בישראל, עד מתן מענה כלל לכל האוכלוסיות במצוקה הזקוקות לסיוע פיסי בתחום המזון, תוך לקיחת אחריות כוללת על המצב בשטח, דרכי הטיפול ואמיצת האכיפה והבקרה.

האמצעי - לחץ אזרחי על הממשלה

לאור אזלת ידה של הממשלה והתנערות מאחריות בתחום הסיוע הפיסי למעוטי היכולת, הגיש ארגון לתת באמצעות משרד עוה"ד מיכאל בך ושות', עתירה תקדימית לבג"צ (1925/07), בבקשה לקבוע כי

► חובתה של המדינה לדאוג לביטחונם התזונתי המינימלי של אזרחיה ולכן באחריותה לממן ולבצע את חלוקת המזון ל-200,000 משפחות הנזקקות לשירות תיהן של עמותות וולונטריות על מנת להתקיים.

ביסוד העתירה, עומדת הטענה כי "ביטחון תזונה מינימלי" הינו זכות חוקתית בסיסית של הציבור במדינה – לקבלת מזון בסיסי שיאפשר את קיומו הפיסי, כנגדה עומדת חובתה של המדינה לדאוג לכך העתירה באה לבחון ולהגדיר מהן החובות המינימליות של המדינה כלפי אזרחיה, ומהן זכויות האזרחים הנגזרות מכך.

בהתאם לכך, ביקש ארגון לתת מבג"צ לקבוע כי חובתה של המדינה להקים, לממן, ולהפעיל תשתית לוגיסטית שתאפשר איסוף, רכישה וחלוקה לנזקקים של צרכי המזון המינימליים הדרושים לקיומם, זאת בשיטה ועל פי קריטריונים שייקבעו בתכנית לאומית, חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים לפתרון המחסור במזון והרעב.

הדבר

החלופה המוצעת ע"י ארגון לתת היא ליצור מערכת תשתית לוגיסטית מרכזית אחת אשר תפעל בשקיפות מלאה, באופן שוויוני, תוך איגום פעולת כלל העמותות הלגיטימיות הפועלות בישראל, תוך יעילות, ניצול משאבים מקסימלי ושימוש במשאבים קיימים וכן תוך מתן כבוד לאוכלוסייה הנזקקת לסיוע.

המערכת אמורה לתת מענה לכלל הצורך במזון לאוכלוסייה הנזקקת בשני אופנים - ניצול עודפי המזון הקיימים במשק והפניית תקציבים קבועים לרכש

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

מרכז של מזון אשר ייתן באמצעות עמותות או ישירות לנזקקים באופן שייקבע ע"י המדינה. אפשר שמערך חלוקת המזון לנזקקים יהווה שת"פ תלת מגזרי – ציבור, עסקי ושלשי, ואולם, הוא יופעל וימומן ע"י ממשלתית מכוונת אשר תקבע יעדים שנתיים, תוכנית תקציבית ותבצע תהליכי פיקוח ובקרה.

אחריות המדינה צריכה לבוא לידי ביטוי, בין היתר, בנושאים הבאים:

1. תכנון הדרכים בהן יוגש הסיוע, לרבות חלוקת מזון בעין במרכזי איסוף וחלוקה ו/או בבתי הנזקקים, מתן תלושים ו/או כרטיסים מגנטיים.

2. מימון מלא של פעילות האיסוף, הנצלה, רכש, אריזה וחלוקה של המזון למוטבים, לרבות הקמה והפעלה של מרכזים לוגיסטיים, שינוע ותובלה וכד'.

3. קביעת הקריטריונים, לכאות, סוג המזון ואיכותו, הכמות הנדרשת, היקף הסיוע, תדירות החלוקה ומשכה.

4. קביעת תהליכי בקרה ופיקוח לרבות הקמת מנגנוני רגולציה.

5. תיאום בין כל הגורמים הרלוונטיים במגזר הציבורי, העסקי ובקרב עמותות וארגונים וולונטריים.

קהל היעד:

הטיפול שייקבע צריך להיות מותאם לאוכלוסיית היעד לפי החלוקה הבאה:

א. טווח קצר בינוני – אוכלוסיה שתקבל תמיכה לתקופת ביניים, עד שאמצעים אחרים שתנקוט המדינה, תאפשר לה לצאת ממעגל העוני ולחזור לעצמאות. יצירת מערך התחייבות מצד הנזקק – קבלת סיוע פיזי מיידי במזון לתקופת ביניים שתקבע ובמקביל התחייבות של הנזקק לתוכנית רב שנתית אשר במהלכה יצטמצם הסיוע שמעניקה המדינה, תוך שבמקביל ייעשו צעדים ליציאה ממעגל העוני בטווח הארוך (קליטה במקום עבודה, הסרת חסמים וכדומה).

ב. טווח ארוך – אוכלוסיות הזקוקות לסיוע קבוע, כגון: קשישים, חולים, בעלי צרכים מיוחדים – קבלת סיוע פיזי במזון באופן שוטף ועפ"י קריטריונים קבועים מראש.

המחקר לבחינת מגמות העוני בעמותות המזון נותן תמונת מצב על הביקוש ועל היקף המזון המחולק, צורך המשפחות, תמהיל האוכלוסיה הנזקקת (אילו מגזרים) וחוסן ויציבות עמותות הסיוע לאור אזלת היד הממשלתית. הבדיקה נערכה בקרב 92 ארגונים מקומיים (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כל המגזרים.

הארגונים עובדים בשיתוף פעולה עם ארגון לתת, על מנת לאגם משאבים, לתאם את העשייה ולפעול ביעילות ומקצועיות. יחד, מחלקות העמותות את המזון (הנאסף עליהן והמחולק ע"י ארגון לתת) לכ-50,000 משפחות נזקקות מכלל המגזרים בחברה הישראלית.

חקר מגמות העוני בעמותות המזון הינו עדות עדכנית מהשטח, אשר נועדה להוות ערוץ דיווח והתראה על מגמות העוני בישראל מזווית המבט של רשת ארצית של ארגונים חברתיים העוסקים יומיום בנושא העוני והמחסור.

בדיקת המגמות בקרב עמותות המזון נערכה בחודשים ספטמבר – אוקטובר והיא משקפת את תמונת המצב בישראל במהלך שנת 2007. הכנת השאלון ועיבוד הממצאים נעשו על ידי מכון "חקר".

עיקרי הממצאים

מגמות הדרישה

72% מהעמותות ממתקשות לתת מענה לכלל הנזקקים הפונים אליהן, כאשר כל עמותה חמישית מדווחת על חוסר יכולת לתת מענה ליותר מרבע מהנזקקים.

רוב העמותות דיווחו על גידול ממוצע של 24% ביחס לשנה שעברה הן בדרישה למזון והן בכמות המזון שחולקה.

תמהיל הנתמכים בעמותות:

שיעור גילאי הביניים (44%), משפחות מרובות ילדים (43%) ומובטלים תקופה ממושכת (38%) הוא הגבוה ביותר מבין נתמכי העמותות. אחד מכל ששה נזקקים הוא בן מעמד הביניים לשעבר (18%) אחד מכל חמישה נזקקים הוא חולה כרוני (20%)

אינפורמציה אודות תדירות ואופי התמיכה:

רוב הנזקקים (65%) מקבלים תמיכה למעלה משנה מהעמותות כאשר 70% מהעמותות תומכות בנזקקים בתדירות של פעם בשבועיים לפחות. רוב העמותות מסייעות לנזקקים במוצרים ובתמיכה נוספים מעבר למזון המחולק.

יציבות וחוסן עמותות המזון בישראל

2007:

מחצית מהעמותות (49%) אינן מאמינות כי יישרדו למעלה משנה אם לא תגובש תוכנית לאומית לחלוקת מזון לנזקקים (עליה של 53% בהשוואה לשנה שעברה)

בשנת 2007 נרשמה ירידה של 12% בממוצע בכמות התרומות ועליה של 6.5% במספר המתנדבים.

מסקנות

הדרישה למזון וכמות המזון המחולקת לנזקקים הולכות וגדלות במשך השנים כאשר במקביל נרשמת עליה מתונה בכמות המתנדבים וירידה מתמשכת בכמות התרומות המגיעות לעמותה.

מערך הסיוע הוולנטרי בישראל ממשיך להישחק והשנה מדווחת כל עמותה שניה (לעומת 2006 שם דיווחה כל עמותה שלישיית) כי לא תוכל להמשיך ולסייע לאורך זמן ללא לקיחת אחריות של המדינה על חלוקת המזון לנזקקים.

מגמות חמש שנתיות:

- 1** עליה של 103% בדרישה למזון משנת 2003.
- 2** במהלך השנים נכרת התפתחות של שני מגזרים חדשים בקרב העניים - "מעמד בינוני" ו"חולים כרוניים".
- 3** גידול משמעותי במספר הילדים המקבלים סיוע מהעמותות.
- 4** שיעור משפחות מרובות ילדים הנזקקות לסיוע מהעמותות נמצא במגמת עליה קבועה ועומד השנה על 43% מכלל הנתמכים.
- 5** למרות ירידה קלה בשנה שעברה, שיעור המ-שפחות החד הוריות נותר גבוה (33%) ובראייה חמש שנתית ניתן לציין כי חלה שחיקה במגזר זה.
- 6** התלות של הנזקקים בעמותות היא גבוהה מאוד ורוב מקבלי הסיוע נתמכים ע"י העמותות למעלה משנה, כאשר בחמש השנים האחרונות ניכר רת עליה במספר הנתמכים לתקופה ארוכה. (54% בשנת 2002 ועד 65% בשנת 2007).
- 7** העמותות ממשיכות לציין את הציבור הרחב כמקור מימון עיקרי לעמותה, כאשר תרומת הציבור נמצאת במגמת עליה לאורך השנים, למרות מאזן כולל בכמות התרומות אשר מצביע על ירידה.

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

שינויים בביקוש וחלוקת מזון

מגמות הדרישה במהלך שנת 2007

"האם במהלך שנת 2007 חשת בשינוי (גידול/קיטון) בדרישת הנזקקים למזון?"

%	N	
14%	13	לא חשתי בשינוי
84%	77	כן חשתי בגידול
2%	2	חשתי בקיטון
100%	92	TOTAL

ובחלוקה אזורית:

ירושלים	מרכז	דרום	צפון	
	15%	5%	24%	לא חשתי בשינוי
100%	82%	95%	72%	כן חשתי בגידול
	3%		4%	חשתי בקיטון

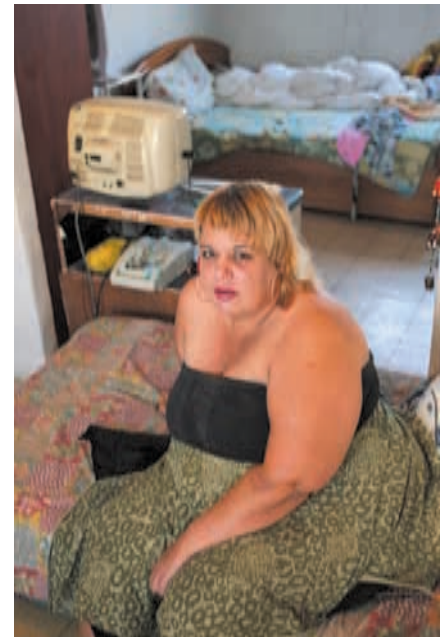
שנת 2007	שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
84	92	90	82	חל גידול בדרישה
2	1	1	2	חל קיטון בדרישה
14	7	9	15	לא חש בשינוי

84% מהעמותות מדווחות על גידול בדרישת הנזקקים למזון בממוצע של 24%.

המאזן הכולל לשנת 2007: גידול של 19.6% בדרישה למזון.

77 עמותות שצינו כי חשו בגידול בדרישה נשאלו לפרט את היקף גידול הדרישה:

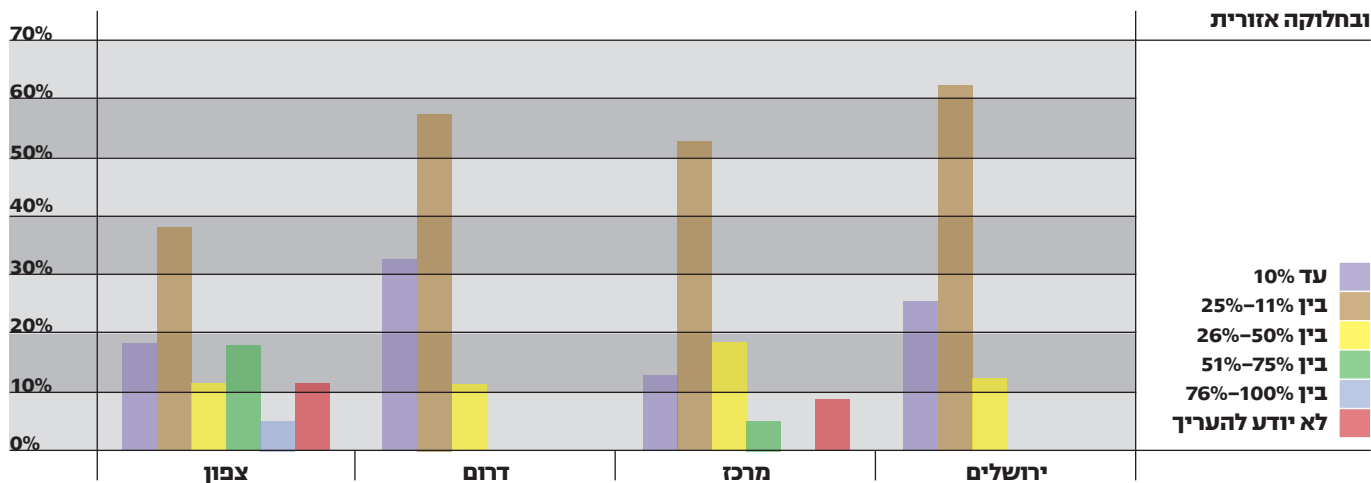
%	N	
19%	15	עד 10%
52%	40	בין 11-25%
14%	11	בין 26-50%
6%	5	בין 51-75%
1%	1	בין 76-100%
6%	5	לא יודע להעריך
100%	77	TOTAL

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

דו"ח העוני
האלטרנטיבי
2007

ישראל 2007, הפנים של העוֹלָם. צילום: זיו קורן

ממוצע גידול דרישת הנזקקים למזון בראייה של חמש שנים:

שנה	ממוצע גידול בביקוש למזון (ביחס לשנה הקודמת)
2003	46%
2004	29%
2005	25%
2006	26%
2007	24%

במהלך חמש השנים האחרונות עלתה הדרישה למזון ב־103%.

”האם היה שינוי בכמות המזון שחולקה בפועל על ידי העמותה בשנת 2007 לעומת שנת 2006?”

%	N	
26%	24	לא היה שינוי
64%	59	היה גידול בכמות המזון שחולקה
10%	9	היה קיטון בכמות המזון שחולקה

59 עמותות שצינו כי היה גידול בכמות המזון שחולקה בשנת 2007 נשאלו לגבי היקף הגידול:

%	N	
עד 10%	15	25%
בין 11-25%	26	44%
בין 26-50%	12	20%
בין 51-75%	2	3%
לא יודע להעריך	4	7%
TOTAL	59	100%

שנת 2007 N=92	שנת 2006 N=100	שנת 2005 N=91	שנת 2004 N=84	
64	71	74	70	חל גידול
10	9	3	13	חל קיטון
26	20	23	17	ללא שינוי

64% מהעמותות מדווחות על גידול ממוצע של 24% בכמות המזון שחולקה המאזן הכולל לשנת 2007: גידול של 11.3% בכמות המזון שחולקה.

שינוי במספר המשכחות שטופלו בעמותה בשנת 2007 לעומת 2006

"האם היה שינוי במספר המשכחות שטופלו בעמותה בשנת 2007 לעומת שנת 2006?"

%	N	
15%	14	לא היה שינוי
84%	77	היה גידול במספר המשכחות
1%	1	היה קיטון במספר המשכחות

77 עמותות שצינו כי היה גידול במספר המשכחות שטופלו בשנת 2007 נשאלו לגבי היקף הגידול:

%	N	
27%	21	עד 10%
51%	39	בין 11-25%
16%	12	בין 26-50%
3%	2	בין 51-75%
4%	3	לא יודע להעריך
100%	77	TOTAL

שנת 2007 N=92	שנת 2006 N=100	שנת 2005 N=91	שנת 2004 N=84	
84	84	77	83	חל גידול
1	2	1	-	חל קיטון
15	14	22	17	ללא שינוי

84% מהעמותות מדווחות על גידול במספר המשכחות המקבלות תמיכה מהעמותה

המאזן הכולל לשנת 2007: גידול של 16.8% במספר המשכחות שטופלו.

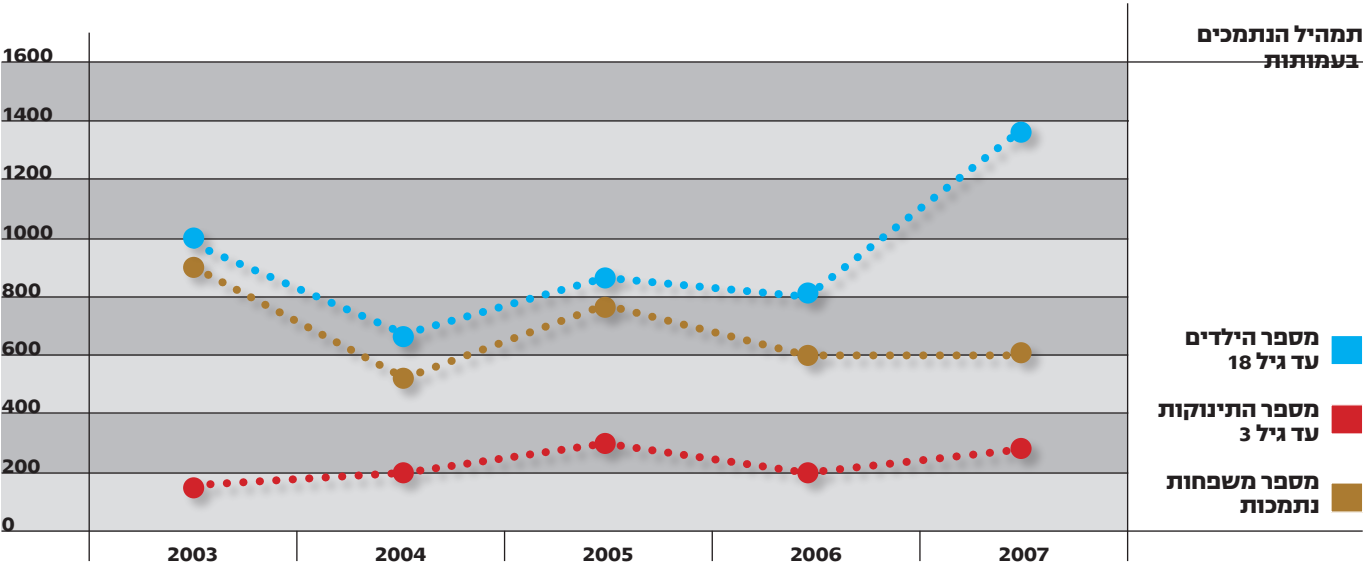
"האם העמותה שלכם מצליחה לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליכם?"

	N	%
כן	26	28%
לא	66	72%

העמותות שציינו כי אינן מצליחות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים נשאלו לגבי היקף הנזקים שלא מצליחים לקבל מענה:

	N	%
עד 10%	12	18%
בין 11-25%	36	55%
בין 26-50%	14	21%
בין 51-75%	2	3%
בין 76-100%	2	3%
TOTAL	66	100%

72% מהעמותות מותקשות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליהן, כאשר כל עמותה חמישית (20%) אינה מסוגלת לתת מענה ליותר מרבע מהנזקקים.

בבחינות מגמה חמש שנתית של תמהיל הנתמכים נכר גידול משמעותי במספר הילדים המקבלים סיוע מהעמותות.

דו"ח העוני
האלטרנטיבי
ישראל 05
2007
LATET לתת
מרכז לזכויות אדם
מחנכים - עיתונאים - חוקרים

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

”מתוך כלל הנזקקים שמקבלים את תמיכת העמותה, איזה שיעור מהוות הקבוצות הבאות?”

2007 % ממוצע	2006 % ממוצע	2005 % ממוצע	2004 % ממוצע	2003 % ממוצע	
44	43	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	גילאי ביניים 31-64
43	40	40	36	32	משפחות מרובות ילדים
38	34	43	41	26	מובטלים תק' ממושכת
33	30	32	29	32	חד הוריות
29	29	28	31	22	עולים חדשים
28	23	30	29	לא נבדק	נוער
21	21	19	23	16	קשישים
18	21	17	16	11	מעמד ביניים עד לא מזמן
16	17	17	23	15	צעירים
20	17	לא נבדק	לא נבדק	לא נבדק	חולים כרוניים
17	14	16	12	10	נכים
8	6	10	11	לא נבדק	חיילים

בראייה חמש-שנתית, מתוך נתמכי העמותות שיעור משפחות מרובות ילדים נמצא במגמת עליה קבועה ועומד השנה על 43% מכלל הנתמכים.

למרות ירידה קלה בשנה שעברה, שיעור המשפחות החד הוריות נותר גבוה ובשנת 2007 כל נזקק שלישי הוא משפחה חד הורית.

עליה ביחס לשנה שעברה בשיעור החולים הכרוניים ובשנת 2007 כל נזקק חמישי (20%) הוא חולה כרוני.

השחיקה במעמד הביניים נעצרה ובשנת 2007 כל נזקק שישי (18%) הוא בן מעמד ביניים לשעבר. למרות הבלימה עדיין מדובר על שיעור גבוה מאוד מתוך מקבלי הסיוע.

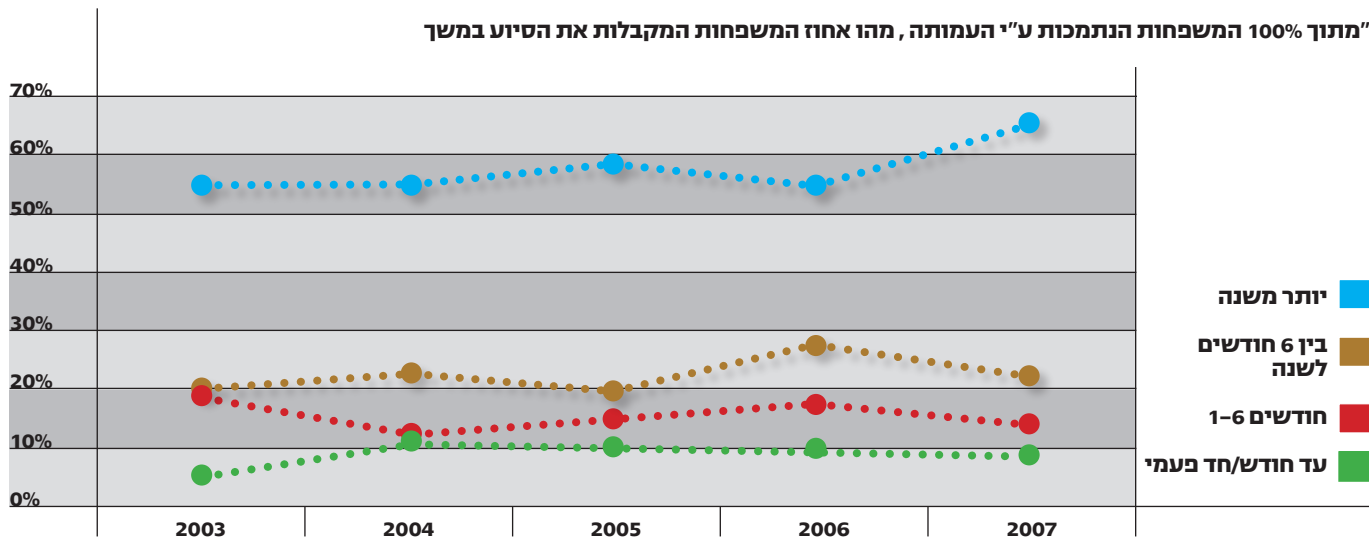
תדירות התמיכה:

%	N	
25%	23	יומי
30%	28	שבועי
15%	14	דו שבועי
29%	27	אחר
100%	92	TOTAL

"האם העמותה מספקת מוצרים או שירותים נוספים בנוסף למזון?"

%	N		
35%	29	טיפול בריאותיים	מוצרים/שירותים נוספים המסופקים ע"י העמותות
75%	63	ביגוד	
43%	36	חינוך/העשרה/הכשרה מקצועית	
23%	19	הכוונה תעסוקתית	
18%	15	אחר	
193%	84	TOTAL	

"מתוך 100% המשפחות הנתמכות ע"י העמותה, מהו אחוז המשפחות המקבלות את הסיוע במשך"

בחמש השנים האחרונות, רוב מקבלי הסיוע בקרב העמותות נתמכו למעלה משנה ומספרם נמצא בעלייה מתמדת (54% בשנת 2002 לעומת 65% בשנת 2007)

יציבות וחוסן עמותות המזון בישראל 2007

"מהם מקורות המימון של העמותה?" (ניתן היה לציין יותר ממקור מימון אחד)

שנת 2007	שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
42%	37%	33%	41%	הציבור הרחב
20%	18%	15%	19%	מגזר עסקי
18%	15%	12%	16%	קרנות
17%	15%	12%	11%	מוסדות ממשלה
3%	15%	28%	13%	אחר
100%	100%	100%	100%	סה"כ

הציבור הרחב והמגזר העסקי ממשיכים להיות הגורמים העיקריים אשר נותנים תמיכה לעמותות הסיוע.

"האם בשנת 2007, לעומת 2006 מספר המתנדבים בעמותה, עלה, ירד או נשאר לא שינוי?"

שנת 2007	שנת 2006	שנת 2005	שנת 2004	
42% עם ממוצע גידול: 20%	40% עם ממוצע גידול: 24%	59% עם ממוצע גידול: 28%	56	עלה
7% עם ממוצע קיטון 27%	10% עם ממוצע קיטון 41%	10% עם ממוצע קיטון 37%	8	ירד
51	50	31	36	ללא שינוי

המאזן הכולל לשנת 2007: עליה של כ- 6.5% במספר המתנדבים

"האם חל שינוי בשנה האחרונה בכמות התרומות הכספיות המגיעות לעמותה?"

שנת 2007 N=92	שנת 2006 N=103	שנת 2005 N=91	שנת 2004 N=84	
12% עם ממוצע עליה של 16%	17% עם ממוצע עליה של 25%	22% עם ממוצע עליה של 29%	22%	עלה
49% עם ממוצע ירידה של 29%	43% עם ממוצע ירידה של 37%	39% עם ממוצע ירידה של 32%	46%	ירד
38%	40%	40%	32%	ללא שינוי

המאזן הכולל לשנת 2007: ירידה של כ- 12% בתרומות המגיעות אל העמותות

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

”במידה ולא תגובש ותיושם תוכנית ממשלתית לחלוקת מזון לנזקקים, כמה זמן אתה מעריך שהעמותה תחזיק מעמד?”

2007	2006	
6%	7%	בין 0-6 חודשים
17%	11%	בין חצי שנה לשנה
26%	14%	יותר משנה
51%	51%	העמותה תחזיק מעמד ללא תלות במעורבות ממשלתית
0%	17%	אחר
100%	100%	TOTAL

מחצית מהעמותות (49%) מעריכות שללא תוכנית ממשלתית לחלוקת מזון לנזקקים הן לא תוכלנה להחזיק מעמד - עלייה של 53% בהשוואה ל־2006 (32%) כמעט כל עמותה רביעית (23%) סבורה כי לא תשרוד יותר משנה ללא התערבות ממשלתית.

עיקרי הממצאים

רוב הנזקקים אשר מגיעים לקבל סיוע מעמותות המזון הן נשים, אמהות ל-3.66 ילדים בממוצע (אשר אינם הולכים לחוגים, לא מקבלים שיעורים פרטיים, לא חברים בתנועות נוער ואין להם את הציוד הנדרש לביה"ס) בעלי השכלה תיכונית ומטה.

רובם מתגוררים בדירות שאינן בבעלותם, מתקשים בתשלומי המשכנתא/שכ"ד וחשרי אפשרות כספית לשפר את תנאי מגוריהם (מהם רוב הנשאר לים אינם מרוצים).

בני המשפחה נזקקים לטיפול תרופתי קבוע אבל מוותרים עליו בשל קשיים כלכליים. הרוב המוחלט זקוק לטיפול שניניים אך אין באפשרותם לממן טיפולים אלה.

למעלה ממחצית מהנשאלים אינם יכולים לממן לעצמם ולבני משפחתם יותר משתי ארוחות חמות בשבוע, סל המזון שהם מקבלים מהעמותה מהווה כחצי מכלל המזון שהם צורכים, כאשר משפחה ממוצעת מוציאה בממוצע 1,575 ש"ח בחודש על מזון.

בקרב האוכלוסייה העובדת הרוב עובדים במשרה חלקית או בעבודה לפי משמרות ומשתכרים 2,864 ש"ח בממוצע למשק בית. רוב הנזקקים מעדיפים עבודה על פני קצבה והיו מוכנים לקבל הכשרות מקצועיות לצורך מציאת עבודה.

רוב הנזקקים חוו ניתוק של טלפון/חשמל/מים/גז, רבע מהנזקקים (23%) דיווחו כי חלפה בראשם המחשבה לשים קץ לחייהם. כמו כן, רוב הנתמכים מעולם לא ביקרו בחו"ל ורבים מהם לא יצאו לנופש בארץ.

מחצית מהנשאלים אינם מאמינים שייצאו ממצב של עוני וכמעט שליש מהנזקקים מאמינים כי גם ילדיהם יחיו בעוני.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מבוא פרופיל הנזקקים לסיוע

"פרופיל הנזקקים לסיוע" הינו מחקר שטח עדכני וייחודי הנערך בקרב משפחות מעוטות יכולת וברדדים החיים בעוני ונתמכים על ידי עמותות המזון, על מנת לשרטט את הפרופיל של הנזקקים לסיוע ולהביא עדויות אותנטיות על מצבם האמיתי.

מחקר השטח מעניק כלי המאפשר ללמוד מהו עוני ומה משמעות החיים בעוני: מיהם האנשים העומדים מאחורי הסטטיסטיקה של העוני? מה אנחנו יודעים עליהם? מהי שגרת יומם? עם אילו בעיות הם צריכים להתמודד? על מה הם נאלצים לוותר?

מעיון בנתונים שנאספו, ניתן להבין באופן עמוק יותר, את האתגרים איתם מתמודדים הנזקקים, החסמים ליציאה מהעוני אשר משרטטים את מעגל הקסמים הנורא וכן את הסיבות להעמקת אי-

השוויון בחברה הישראלית.

השנה, לראשונה ועל מנת לבחון את עומק מדי העוני ואת הפערים בין העשירונים התחתונים לכלל האוכלוסייה, ערכנו השוואה בפרמטרים שונים כך ששאלות זהות הוצגו לנזקקים לסיוע ולכלל האוכלוסייה.

מחקר השטח נערך בחודשים יולי - ספטמבר 2007 על ידי מתנדבי ארגון לתת. הכנת השאלון עיבוד הממצאים ובקרתם ביצעו על ידי מכון "חקר" בהנהלת מרים חונן.

השאלות הזהות שהוצגו לכלל הציבור, נבחנו במסגרת סקר בקרב 500 נשאלים מקרב האוכלוסייה הבוגרת בישראל המהווים מדגם מייצג.

פרופיל מקבלי הסיוע

71% ממקבלי הסיוע הן נשים לעומת 29% גברים. אחוז גבוה של מקבלי הסיוע (64%) הם בגילאי 30-49 91% ממקבלי הסיוע גרים בתא משפחתי עם ילדים (42% בכלל האוכלוסייה) כאשר מספר הילדים המתגוררים בבית עומד על 3.66 בממוצע (2.3 בציבור הרחב). 80% ממקבלי הסיוע הם בעלי השכלה תיכונית ומטור, (47% בכלל האוכלוסייה). 6% בלבד ממקבלי הסיוע הם בעלי השכלה אקדמאית (35% בכלל האוכלוסייה).

תעסוקה

76% ממקבלי הסיוע היו מעדיפים לצאת לעבודה על פני קבלת קצבה אם הדבר היה מתאפשר (לעומת 64% בשנת 2006). 30% מהנזקקים עובדים – עובדה המהווה עליה של 36% בהשוואה ל-2006 (22%) (לעומת 61% בכלל האוכלוסייה). רק 12% מהנזקקים עובדים בעבודה קבועה (לעומת 50% בכלל האוכלוסייה). ממוצע הכנסה של מקבלי הסיוע עומד על 2,864 ש"ח נטו (כולל שכר וקצבאות). בכלל האוכלוסייה – הכנסה כספית ממוצעת נטו לחודש למשק בית עומדת על 10,074 ש"ח.

חינוך

ב-65% מהמשפחות קרה שהילדים לא לקחו חלק בפעילות בית-ספרית עקב חוסר היכולת של הוריהם לממן פעילות זו (53% ב-2006) כל נזקק שיש (18%) נאלץ להוציא את אחד מילדיו (או יותר) מהבית למסגרת אחרת עקב קשיים כלכליים.

89% מההורים אינם יכולים לספק לילדיהם חינוך משלים (לעומת 19% מכלל האוכלוסייה שאינם יכולים) 78% אינם מסוגלים לספק לילדיהם את הצידוד הדרוש להם לביה"ס, עליה של 47% בהשוואה ל-2006 (53%) (לעומת 19% בקרב הציבור הרחב) 74% אינם מסוגלים לאפשר לילדיהם ללכת ללימודים אקדמיים עקב המצב הכלכלי (לעומת 22% בציבור הרחב)

דיוור

רק שליש מהנזקקים (32%) אשר משלמים משכר נטא/שכ"ד מסוגלים לעמוד בתשלומים (לעומת 93% בקרב הציבור הרחב). צפיפות הדיוור של משפחות נזקקות עומד על 1.71 נפשות לחדר (לעומת 0.84 נפשות לחדר בכלל האוכלוסייה).

בריאות

כל נזקק רביעי (24%) מכיר אדם שנפטר עקב חוסר יכולת לממן טיפול רפואי. 35% מהנזקקים זקוקים לטיפול תרופתי קבוע ולא מקבלים אותו (33% ב-2006) כאשר הסיבה לחוסר המוחלט של אי קבלת הטיפול היא עקב קושי כלכלי (97%). (בקרב הציבור הרחב 2% בלבד זקוקים לטיפול ולא מקבלים אותו) 95% מהנזקקים אינם יכולים לממן טיפולי שיניים, עליה של 12% בהשוואה ל-2006 (85%) (לעומת 19% בקרב הציבור הרחב)

תזונה

רוב הנזקקים (60%) היו נאלצים לאכול עד 2 ארוחות חמות (כולל מנה בשרית) בשבוע ללא סיוע מהעמותות. 57% מהנזקקים אוכלים 2 ארוחות ביום לעומת 58% מהציבור הרחב אשר אוכלים 3 ארוחות ביום. עמותות התזון מספקות לכמעט מחצית מהמשפחות (46%) חצי או יותר מסל התזון הנחוץ לקיום.

איכות חיים

68% מהנזקקים דיווחו על ניתוק של חשמל/מים/גז/טלפון (עליה של 19% לעומת 2006). 41% מהנזקקים עמדו השנה בפני תביעות משפחיות (עליה של 24% משנת 2006). כל נזקק שלישי (31%) דיווח שהתנסה במצב של רעב (ירידה של 14% לעומת 2006). 81% מהנזקקים דיווחו כי מעולם לא טסו לחו"ל (לעומתם, 77% מהציבור דיווחו כי היו בחו"ל). למעלה ממחצית מהנזקקים (57%) מעולם לא יצאו לנופש בארץ (לעומת 9% בלבד בקרב הציבור הרחב) עם זאת, למרות מצבם הכלכלי, כל נזקק חמישי עסק השנה בפעילות התנדבותית.

יציאה ממעגל העוני

רבע מהנזקקים (23%) דיווחו כי חלפה בראשם המחשבה לשים קץ לחייהם עקב ייאוש עמוק. מחצית מהנשאלים (48%) אינם מאמינים שיצאו ממעגל העוני. 77% מאלה המאמינים כי ייצאו ממעגל העוני (49%) מעריכים כי ייקח להם למעלה משנה. כמעט שליש מהנזקקים מאמין שגם ילדיהם יחיו בעוני כאשר רוב הנזקקים (66%) דיווחו כי הפחד הכי גדול שלהם הוא חוסר היכולת לדאוג לילדים והם יאלצו לחיות במצוקה. עבור 7% מהנשאלים הפחד הגדול ביותר הוא למות ברעב.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מסקנות

1 מהשוואת תנאי החיים של כלל הציבור לעומת הנזקקים במגוון רחב של היבטים, ניתן להסיק כי הפער בין כלל הציבור לבין ציבור הנזקקים הוא של מאות אחוזים. פערם אלה, הנוגעים הן לתנאי המחיה הפיזיים (מזון ובריאות) והן לתחומים רחבים יותר (חינוך, תעסוקה) מצביעים, בין היתר, על הקושי של האוכלוסייה הנזקקת לצאת ממעגל העוני ולחיות חיים נורמטיביים, וכן על החרפת הקיטוב ומכאן הקטנה משמעותית של הסיכוי למוביליות חברתית של הנזקקים.

2 קיימת תלות מהותית של הנזקקים בסיוע הניתן להם מעמותות המזון. לאור אי היכולת של העמותות לתת מענה כולל, נושא זה מעמיד בסכנה ממשית את הביטחון התזונתי המינימלי של הנזקקים.

3 "איכות החיים" או שמא נאמר "עליבות החיים" מחמירה ומחריפה, סממן להעמקת תופעת העוני ולשחיקה בכח הקניה של המשפחות מעוטות היכולת. כך, ירדה באופן משמעותי תי יכולתם של הנזקקים להתמודד עם תשלומי חשמל, מים וגז ובמקביל הם נאלצים להתמודד עם יותר תביעות משפטיות ועיקולים או חסימות של חשבון הבנק.

4 הממצאים מעידים על תהליך במסגרתו מצטמצמת באופן עקבי יכולתם של נתמכי העמותות לספק לעצמם ולבני משפחותיהם את תנאי המחיה האלמנטריים בתחומי תעסוקה, חינוך, בריאות, דיור ותזונה.

5 רוב האוכלוסייה יכולה לספק לילדים מסגרות חינוכיות נאותות הכוללות חינוך משלים, השתתפות תקינה בכל פעילויות ביה"ס וכלל הציוד הדרוש ללימודים, כמו גם היכולת לשלוח את ילדיהם ללימודים אקדמיים. משפחות הנזקקים נאלצות לוותר על היכולת הזו, ובהתאמה, רמת החינוך והידע הניתנים לילדיהם נפגעים וכן גם האפשרות לרכוש השכלה ולצאת ממעגל העוני.

6 עקב החרפת הפערים, השחיקה בכוח הקניה והעמקת המצוקה, עולה רמת הייאוש בקרב הנזקקים ולראשונה מתגלה תופעה מדאגה של אנשים השוקלים לשים קץ לחייהם עקב מצבם הכלכלי, היכרות עם אנשים שנפטרו עקב חוסר יכולת לדאוג למצבם הבריאותי ולקבל טיפול רפואי ונזקקים אשר חששם הגדול הוא למות ברעב.

כרופיל מקבלי הסיוע

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים:

	N	%	
מין	143	29%	זכר
	355	71%	נקבה
	2	0%	לא השיבו
	500	100%	TOTAL
גיל	36	7%	עד 29
	318	64%	30-49
	146	29%	50+
	500	100%	TOTAL
מצב משפחתי	17	3%	רווק
	249	50%	נשוי עם ילדים בבית
	9	2%	נשוי ללא ילדים בבית
	207	41%	חד הור/גרש/אלמן - עם ילדים בבית
	18	4%	גרש/אלמן - ללא ילדים בבית
	500	100%	TOTAL

מהי רמת השכלתך?

	N	%	
יסודית	145	29%	יסודית
	120	24%	תיכונית חלקית
	136	27%	תיכונית מלאה
	27	5%	על תיכונית
מקצועית	21	4%	מקצועית
	30	6%	אקדמאית
	21	4%	לא השיבו
	500	100%	TOTAL

71% ממקבלי הסיוע הן נשים לעומת 29% גברים. אחוז גבוה של מקבלי הסיוע (64%) הם בגילאי 30-49
91% ממקבלי הסיוע גרים בתא משפחתי עם ילדים כאשר מספר הילדים המתגוררים בבית עומד על 3.66 בממוצע, (2.3 בציבור הרחב).
80% ממקבלי הסיוע הם בעלי השכלה תיכונית ומטה, לעומת 47% בקרב כלל האוכלוסייה.
6% בלבד ממקבלי הסיוע הם בעלי השכלה אקדמאית לעומת 35% בקרב כלל האוכלוסייה.

"האם אתה עובד כיום?"

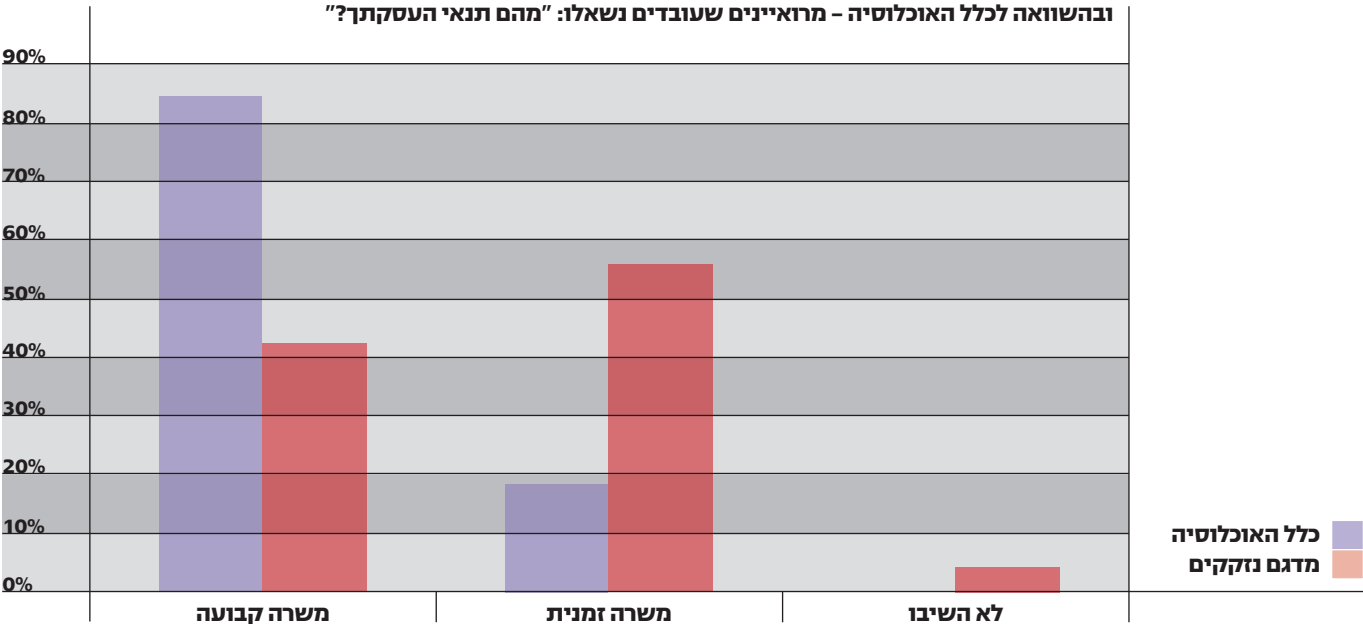
כלל האוכלוסיה	2007%	2006%	
כן	30%	22%	61%
לא	61%	60%	25%
לא השיבו	9%	6%	14%
TOTAL	100%	100%	100%

מרואיינים שעובדים נשאלו: מהו היקף המשרה?

כלל האוכלוסיה	2007%	2006%	
משרה מלאה	26%	24%	73%
משרה חלקית	50%	38%	20%
משמרות/לפי שעות	22%	33%	8%
לא השיבו	2%	5%	0%
TOTAL	100%	100%	100%

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מדגם כלל ארצי מייצג %N=500	מדגם נזקקים %N=500	
שעור העובדים	61	30
היקף המשרה בקרב העובדים (בין סוגריים % מכלל האוכלוסיה)		
	%N=304	%N=149
משרה מלאה	73 (44)	26 (8)
משרה חלקית	20 (12)	50 (15)
משמרות / לפי שעות	8 (5)	22 (7)
תנאי העסקה בקרב העובדים		
משרה קבועה	82 (50)	41 (12)
משרה זמנית	18 (11)	55 (17)

30% בלבד מהנזקקים דיווחו כי הם עובדים, על אף שהנתונים מראים עליה של 36% ביחס ל – 2006, אז שיעור העובדים עמד על 22%, רוב הנזקקים עובדים במשרה חלקית או לפי שעות (72%) בעוד שבקרב כלל האוכלוסיה – רוב האזרחים עובדים במשרה מלאה וקבועה (71%). כמו כן, רק 12% מהנזקקים העובדים מועסקים במ־ שרה קבועה, לעומת 50% בקרב כלל האוכלוסיה.

מראיינים שאינם עובדים כיום נשאלו: "כמה זמן אינך עובד?"

2007	2006	
עד חודש	1%	0%
יותר מחודש ועד שלושה חודשים	2%	3%
יותר מ – 3 חודשים ועד חצי שנה	5%	3%
מעל חצי שנה ועד שנה	10%	8%
מעל שנה	74%	82%
לא השיבו	7%	4%
TOTAL	100%	100%

82% מכלל מקבלי הסיוע אינם עובדים למעלה משנה.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

מרואיינים שאינם עובדים כיום נשאלו: "במידה והתנאים היו מאפשרים לך לצאת לעבודה מה היית מעדיף - לקבל קצבה או לצאת לעבודה בשכר בגובה הקצבה?"

2007	2006	
19%	24%	מעדיף קצבה
76%	64%	מעדיף עבודה
5%	12%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

76% מהנזקקים דיווחו כי היו מעדיפים עבודה על פני קבלת קצבה אם התנאים היו מאפשרים. הדבר מלמד על עליה של 19% בכוונות לצאת לעבוד.

"מה סך ההכנסה נטו בבית כולל שכר מכל המפרנסים, קצבאות וכו'?"

2007	2006	
31%	25%	עד 2000 ש"ח
51%	52%	2001-4000 ש"ח
14%	15%	4001-6000 ש"ח
2%	2%	6001-8000 ש"ח
3%	7%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

ממוצע הכנסה של מקבלי הסיוע עומד על 2,864 ש"ח

בכלל האוכלוסייה - הכנסה כספית ממוצעת נטו לחודש עומדת על 10,074 ש"ח

חינוך

מרואיינים שהינם הורים לילדים המתגוררים בבית (N=375) מהווים (%) נשאלו שאלות בנושא חינוך:

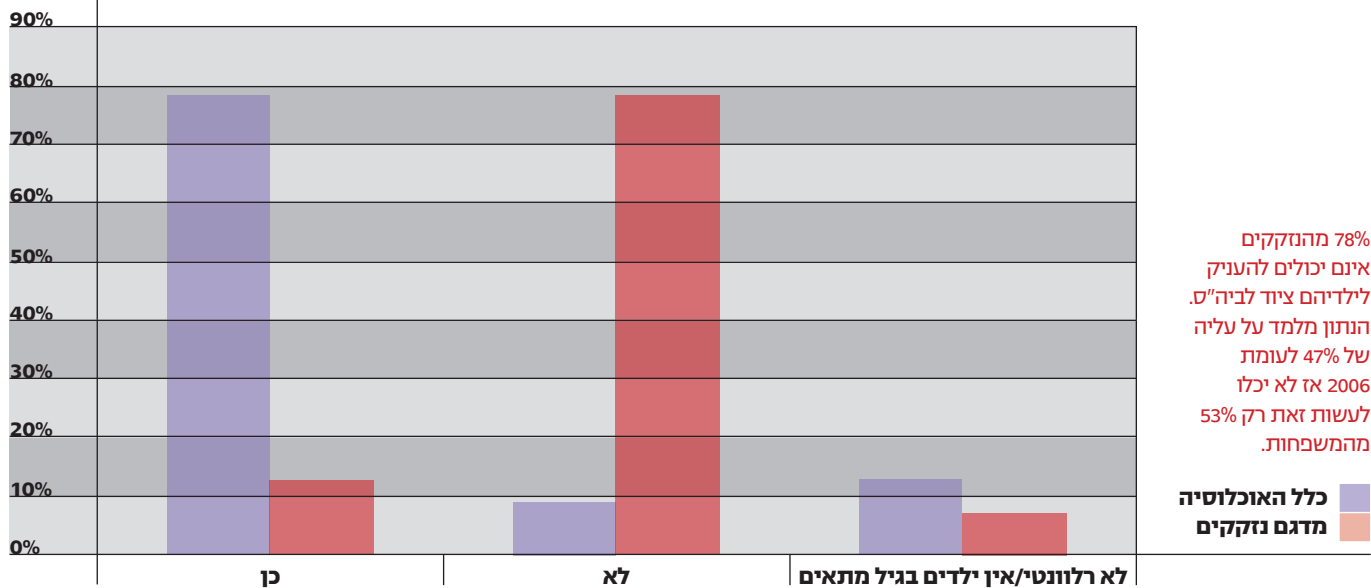
"האם קרה שילדך לא לקח חלק בפעילות בית ספרית (מסיבה, טיולים שנתיים) כיוון שלא יכולת לשלם עבור פעילויות אלה?"

כלל האוכלוסייה	2007	2006	
11%	65%	53%	כן
76%	28%	36%	לא
13%	6%	11%	לא רלוונטי/אן ילדים בגיל המתאים
100%	100%	100%	TOTAL

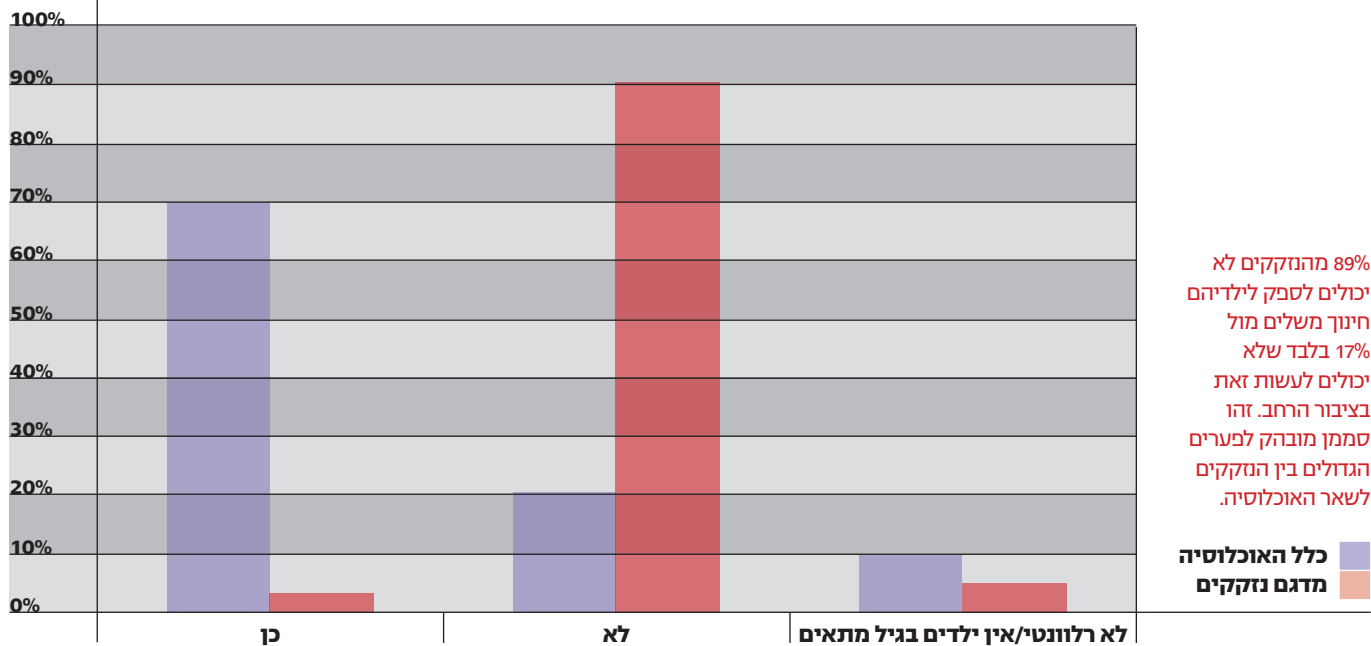
נכרת עליה בשיעור ההורים שלא יכולים לאפשר לילדיהם לקחת חלק בפעולות בית ספריות (מ-53% ב-2006 ל-65% השנה) הפער מול כלל האוכלוסייה הוא עצום.

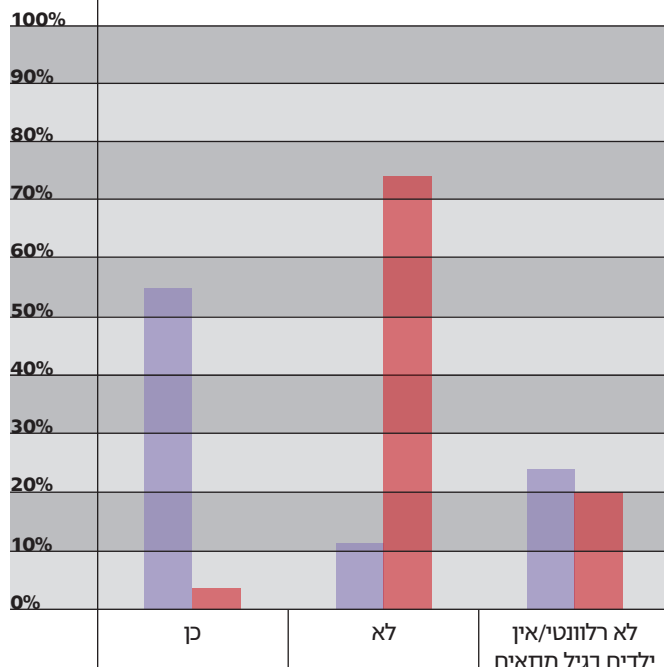
בהשוואה לכלל האוכלוסיה - "האם אתה מסוגל לספק לילדך את כל ציוד ביה"ס וספרי הלימוד הנדרשים?"

בהשוואה לכלל האוכלוסיה - "האם יש באפשרותך לספק לילדיך חינוך משלים (חוגים, שיעורים פרטיים וכדומה)?"

בהשוואה לכלל האוכלוסיה – "האם נאלצת להוציא את ילדיך מהבית למסגרת אחרת (פנימיה, משפחה אומנת) עקב חוסר יכולת כלכלית?"

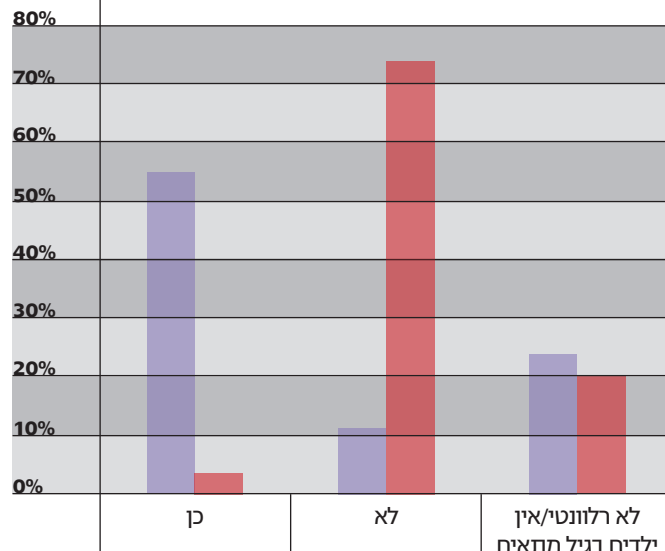

כלל האוכלוסיה מדגם נזקקים

כל נזקק חמישי (18%) נאלץ להוציא את אחד מילדיו (או יותר) מהבית למסגרת אחרת עקב קשיים כלכליים.

בהשוואה לכלל האוכלוסיה – "האם האפשרות לקחת חלק בלימודים אקדמאיים באוניברסיטה קיימת עבורך או עבור ילדיך?"

כלל האוכלוסיה מדגם נזקקים

רק 6% מהנזקקים יכולים לממן לילדיהם לימודים אקדמאיים מול 54% מכלל האוכלוסיה.

פערי החינוך הגדולים בין כלל האוכלוסיה והמשפחות הנזקקות נכרים היטב בנתונים. בעוד שרוב האוכלוסיה יכולה לספק לילדים מסגרות חינוכיות נאותות הכוללות חינוך משלים, השתתפות תקינה בכל פעילויות ביה"ס וכלל הצידוד הד"רש ללימודים, כמו גם היכולת לשלוח את ילדיהם ללימודים אקדמאיים, משיפחות הנזקקים נאלצות לוותר על היכולת הזו ובהתאמה, רמת החינוך והידע הניתנים לילדיהם נפגעים. בתקופה שבה החינוך הוא מנוף להתפתחות אישית ומשפחתית, ילדים ממשפחות נזקקות נשארים מאחור, דבר המקטין את סיכוייהם להשתלב בשוק התעסוקה ולצאת ממעגל העוני בעתיד. החינוך הוא אכן דרך המצביעה על מעגל הקסמים העגום שבו שרריות משפחות במצוקה.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

”האם אתה מתגורר בדירה בבעלותך?”

כלל האוכלוסייה	2007%	2006%	
כן	38%	36%	
לא	61%	63%	
לא השיבו	1%	1%	
TOTAL	100%	100%	

”האם אתה משלם משכנתא/שכ”ד?”

כלל האוכלוסייה	2007	2006	
כן	76%	65%	
לא	22%	29%	
לא השיבו	2%	6%	
TOTAL	100%	100%	

מרוויינים המשלמים משכנתא/שכ”ד נשאלו: ”האם אתה מסוגל לעמוד בתשלומי משכנתא/שכ”ד?”

כלל האוכלוסייה	2007	2006	
כן	32%	36%	
לא	63%	60%	
לא השיבו	4%	4%	
TOTAL	100%	100%	

שליש מהנזקקים מצליחים לעמוד בתשלומי משכנתא/שכ”ד לעומת הרוב המוחלט של הציבור הרחב (93%) אשר עומד בתשלומים

”כמה נפשות כולל אותך מתגוררות בבית?”

%	N	
35%	179	1-3
40%	200	4-6
24%	115	7 ויותר
1%	6	לא השיבו
100%	500	TOTAL

ממוצע של 4.81 נפשות בבית

”כמה חדרים יש בביתך?”

%	N	
38%	190	1-2.5
57%	286	3-4
4%	19	5 ויותר
1%	5	לא השיבו
100%	500	TOTAL

בממוצע יש 2.8 חדרים בבית צפיפות הדיוור של משפחות נזקקות עומד על 1.71 נפשות לחדר לעומת 0.84 נפשות לחדר* בכלל האוכלוסייה

* נתון מתוך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

"האם אתה או מישהו אחר במשפחתך זקוק לטיפול תרופתי קבוע?"

כלל האוכלוסיה	2007	2006	
כן ומקבל את הטיפול באופן קבוע	24%	29%	43%
זקוק לטיפול ולא מקבל אותו	35%	33%	2%
לא זקוק לטיפול רפואי קבוע	40%	38%	55%
TOTAL	100%	100%	100%

כ-60% מהנזקקים זקוקים לטיפול תרופתי קבוע לעומת 45% מכלל האוכלוסיה.

המראיינים שענו כי הם זקוקים לטיפול ולא מקבלים אותו נשאלו:
"מדוע לא קניתם תרופה או תרופות שרשם לכם הרופא?"

2007	2006	
97%	92%	עלות התרופות/יקר/אין כסף
3%	0%	קושי פיזי בנגישות לרכישת התרופות
0%	8%	אחר
TOTAL	100%	100%

35% מהנזקקים זקוקים לטיפול תרופתי קבוע ולא מקבלים אותו (33% ב־ 2006) כאשר הסיבה לרוב המוחלט של אי קבלת הטיפול היא עקב קושי כלכלי (97%), זאת לעומת כ־ 2% בלבד מכלל האוכלוסיה.

"האם באפשרותך לממן טיפולי שיניים?"

כלל האוכלוסיה	2007	2006	
כן	4%	7%	78%
לא	95%	85%	19%
לא השיבו	1%	8%	3%
TOTAL	100%	100%	100%

95% מהנזקקים אינם יכולים לממן לעצמם טיפולי שיניים (עליה של כ־ 12% בהשוואה ל־ 2006), לעומת 19% בלבד בקרב הציבור הרחב.

"האם אתה מכיר אדם שנפטר עקב חוסר יכולת לממן טיפול רפואי?"

%	N	
24%	121	כן
74%	369	לא
2%	10	לא השיבו
TOTAL	500	100%

כל נזקק רביעי (24%) מכיר אדם שנפטר עקב חוסר יכולת לממן טיפול רפואי.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

איזה חלק מהוזה סל המזון שאתה מקבל מהעמותה מכלל המזון שאתה צריך לקיום משפחתך?"

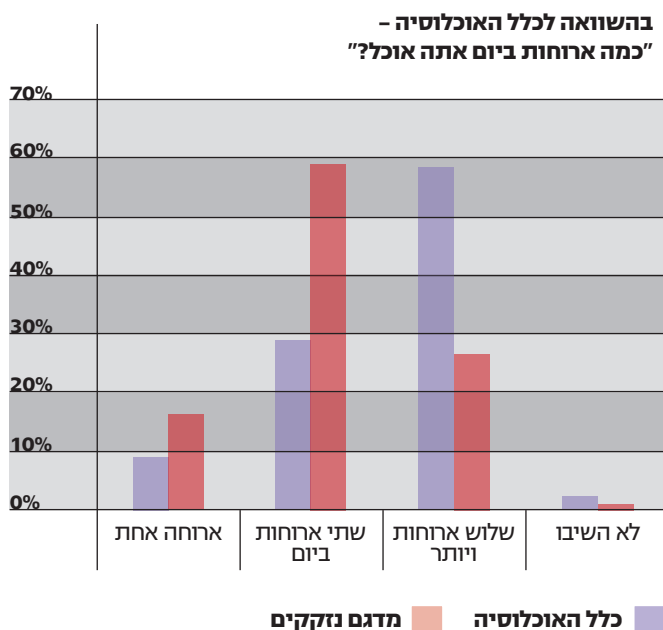
איזה חלק מהוזה סל המזון שמקבל מהעמותה מכלל המזון שצריך לקיום המשפחה	2006	2007
עד רבע	45%	45%
כ-חצי	23%	23%
כ-שלושת רבעים ויותר	18%	23%
לא יודע להעריך/מסרב	5%	9%
לא השיבו	8%	1%
TOTAL	100%	100%

עמותות המזון מספקות לכמעט מחצית מהמשפחות (46%) חצי או יותר מסל המזון הנחוץ לקיום משפחה. המשמעות היא תלות גבוה מאוד של מחצית מהמשפחות הנזקקות בעמותות הסיוע.

"מהו סכום הכסף שאתה מוציא על רכישת מזון בחודש?"

ממוצע בקרב כלל האוכלוסייה*	ממוצע בקרב נזקקים
1,853 ש"ח	1,575 ש"ח

"ללא סיוע מהעמותה כמה ארוחות חמות (כולל מנה בשרית) היה באפשרותך לאכול בשבוע?"

%	N	
60%	299	0-2
27%	133	2-3
8%	39	4-5
1%	7	6-7
4%	22	לא השיבו
100%	500	TOTAL

רוב הנזקקים (60%) היו נאלצים לאכול עד שתי ארוחות חמות (כולל מנה בשרית) בלבד בשבוע אילו לא היו מקבלים סיוע מהעמותות.

* נתון מתוך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

”כמה זמן אתה מקבל סיוע?”

2007	2006	
3%	6%	עד חודש
12%	16%	יותר מחודש ועד חצי שנה
16%	17%	מעל חצי שנה ועד שנה
66%	50%	מעל שנה
3%	11%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

עליה משמעותית במספר הנזקקים הנתמכים למעלה משנה - 66% לעומת 50% ב-2006.

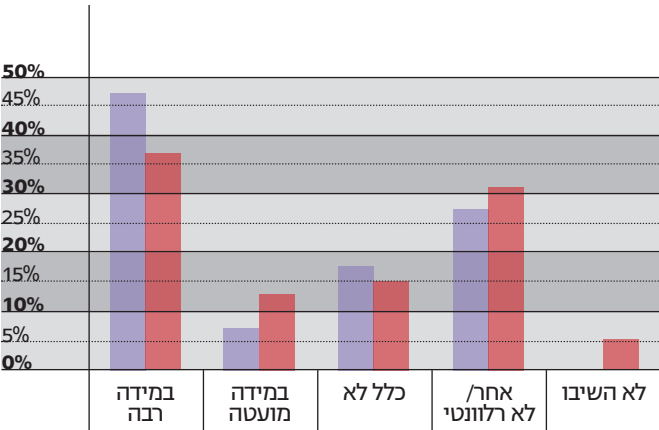
”איזה סוג סיוע אתה מקבל בנוסף מהעמותה?”

%	N	
16%	81	טיפול בריאותיים ו/או תרופות
45%	227	ביגוד
10%	52	חינוך/העשרה/הכשרות מקצועיות
4%	22	הכוונה תעסוקתית
41%	204	לא השיבו
117%	500	TOTAL

מרבית מהנזקקים מקבלים סיוע נוסף מהעמותות מעבר לתמיכה במזון. הדבר מצביע על כך שהעמותה הפכה להיות יחידת סיוע תומכת כוללת עבור הנזקק.

איכות חיים

”האם לפני הרחבת משפחה אתה לוקח בחשבון את מצבך הכלכלי?”

כלל האוכלוסייה מדגם נזקקים

49% מקרב הנזקקים מתחשבים במצבם הכלכלי לפני הרחבת המשפחה לעומת 55% בכלל האוכלוסייה.

”אילו מהמכשירים הבאים נמצאים ברשותך?”

2007	2006		כלל האוכלוסייה*
78%	76%	טלוויזיה	91%
13%	23%	וידאו	59%
10%	14%	DVD	41%
84%	75%	מכונת כביסה	95%
93%	85%	מקרר	99.40%
70%	67%	תנור	47%
35%	37%	מיקרוגל	82%
2%	4%	מדיח כלים	33%
27%	19%	מחשב	66%

גם בתחום מוצרי הצריכה ניתן למצוא פער משמעותי מול כלל האוכלוסייה. בעוד שרק ל- 0.6% מהציבור הרחב אין מקרר ול-34% אין מחשב, הרי בקרב הנתמכים ל- 7% אין מקרר ואילו ל- 63% אין מחשב בבית.

מראיינים שברשותם טלוויזיה נשאלו: ”האם הטלוויזיה שברשותך

מחוברת לכבלים או לשידורי לוויין YES?”

2007	2006		כלל האוכלוסייה*
39%	50%	כן	68%
60%	43%	לא	32%
1%	7%	לא השיבו	0%
100%	100%	TOTAL	100%

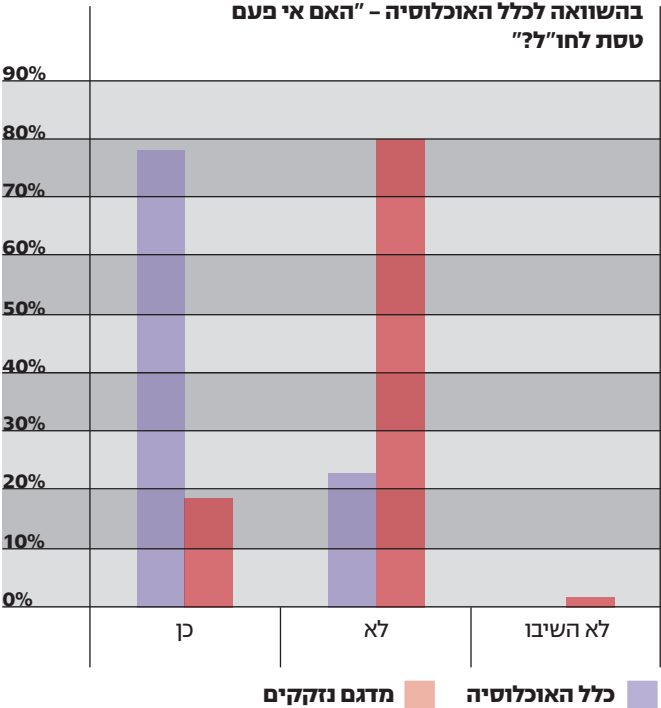
”האם יש ברשותך רכב?”

2007	2006		כלל האוכלוסייה*
7%	7%	כן	60%
92%	85%	לא	40%
2%	8%	לא השיבו	0%
100%	100%	TOTAL	100%

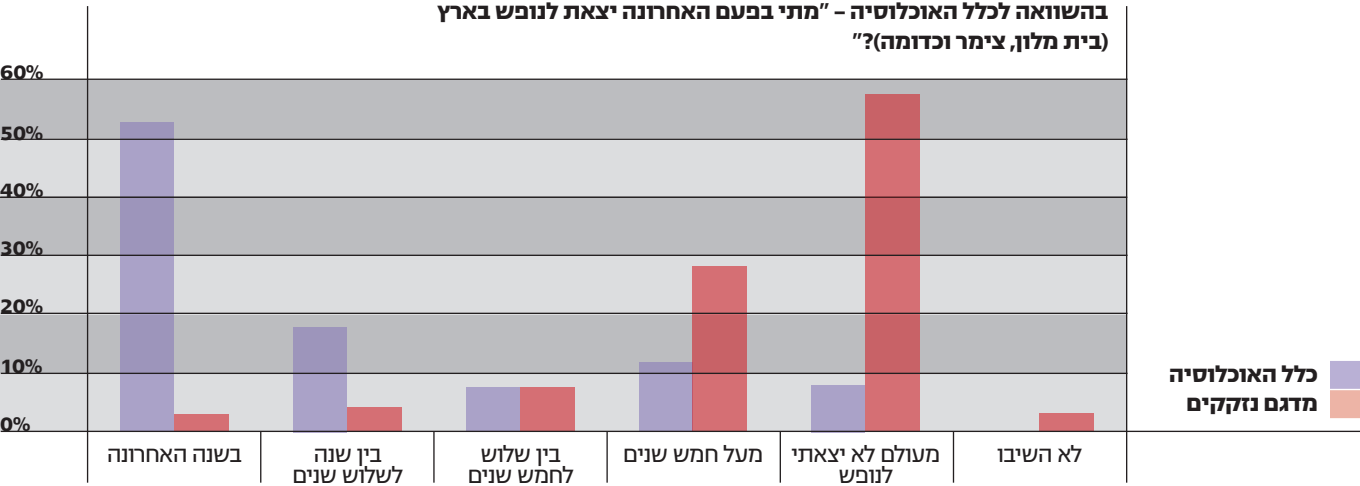
כצפוי, לרוב המוחלט של הנתמכים אין רכב בבעלותם נושא המקשה על ניידות ונגישות, למשל למקומות תעסוקה.

*נתונים מתוך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

80% מהנזקקים מעולם לא טסו לחו"ל בעוד ששיעורים דומים בקרב הציבור הרחב (77%) ביקרו בחו"ל לפחות פעם אחת בחייהם.

בעוד 53% מקרב הציבור הרחב יצאו לנופש בשנה האחרונה, רק 2% מקרב הנותמכים יצאו לנופש בארץ במהלך 2007 ואילו 57% לא יצאו לנופש מעולם (9% בלבד בקרב הציבור הרחב).

"באילו מהמצבים הבאים התנסית?"

2007	2006	
52%	51%	חסימה/עיקול חשבון בנק
31%	36%	רעב
68%	57%	ניתוק חשמל/מים/גז/טלפון
41%	33%	תביעות משפטיות
6%	6%	לא השיבו
9%	12%	לא התנסיתי באף אחד מהם
206%	197%	TOTAL

ונכרת החמרה ביכולת הנזקקים להתמודד עם תשלומים והוצאות, העמקה של העוני ושחיקה בכוח הקניה והם נאלצים להתמודד עם יותר תביעות משפטיות (41%), ניתוקי חשמל/מים/גז (68%) וחסימה או עיקול של חשבון הבנק (52%). בנוסף, כמעט כל נזקק שלישי מדווח על התנסות במצב של רעב (31%).

"האם אתה מתנדב?"

2007	2006	
21%	18%	כן
77%	70%	לא
2%	12%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

למרות המצב הכלכלי - כל נזקק חמישי עסק בשנה החולפת בפעילות התנדבותית.

"ציאה ממעגל העוני"

"האם אתה מאמין שיש סיכוי שתצא ממעגל העוני?"

2007	2006	
49%	43%	כן
48%	47%	לא
3%	10%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

אלה שענו כי הם מאמינים שייצאו ממעגל העוני נשאלו: "תוך כמה זמן להערכתך תצא ממעגל העוני?"

%	N	
2%	6	עד חודש
8%	20	יותר מחודש ועד חצי שנה
12%	29	מעל חצי שנה ועד שנה
77%	189	מעל שנה
1%	2	לא השיבו
100%	246	TOTAL

מחצית מהנשאלים (48%) אינם מאמינים שייצאו ממעגל העוני.

רוב המאמינים שייצאו ממעגל העוני מעריכים כי ייקח להם למעלה משנה לעשות כן (77%).

"האם קרה שאספת אוכל מהרצפה?"

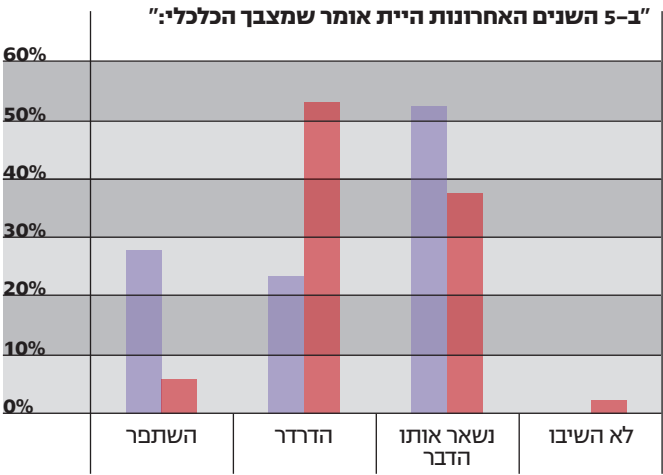
%	N	
12%	62	כן
84%	419	לא
4%	19	לא השיבו
100%	500	TOTAL

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

כלל האוכלוסייה מדגם נזקקים

למעלה ממחצית הנזקקים (54%) מדווחים על הדרדרות במצבם הכלכלי, לעומת רבע מכלל הציבור הרחב (25%) המדווחים כי מצבם הכלכלי דווקא השתפר בשנה האחרונה.

מה הפחד הכי גדול שלך?

%	N	
7%	37	שאמות ברעב
66%	328	שלא אוכל לדאוג לילדיי והם ייאלצו לחיות במצוקה
11%	53	שאחיה ברחוב
8%	42	שמישהו מהסובבים אותו יידע שאני חי במצוקה כלכלית
8%	40	לא השיבו
100%	500	TOTAL

כמעט שליש מהנזקקים מאמין שגם ילדיהם יחיו בעוני כאשר רוב הנזקקים (66%) דיווחו כי הפחד הכי גדול שלהם הוא חוסר היכולת לדאוג לילדים וכתר צאה מכך ילדיהם ייאלצו לחיות במצוקה. 7% חוששים יותר מכל כי הם עלולים למות ברעב.

האם עברה בראשך המחשבה לשים קץ לחייך עקב מצבך הכלכלי?

%	N	
23%	114	כן
74%	369	לא
3%	17	לא השיבו
100%	500	TOTAL

רבע מהנזקקים (23%) דיווחו כי חלפה בראשם המחשבה לשים קץ לחייהם עקב ייאוש עמוק ממצבם הכלכלי.

האם אתה סבור שגם ילדיך יחיו בעוני?

2007	2006	
30%	27%	כן
61%	52%	לא
8%	21%	לא השיבו
100%	100%	TOTAL

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

תפיסות ציבור מבוא

תפיסת העוני בעיני הציבור בישראל הינו סקר עדכני ומייצג שנערך בקרב הציבור הרחב, אשר מתאר את הדעות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לעוני: מה צריכה להיות דחיפות הטיפול בעוני בסדר העדיפויות הלאומי? באיזו מידה נתפסת תופעת העוני כמטופלת? מיהם הגורמים הנתפסים ככאלה שתפקידם לטפל בבעיה ומי מטפלים בה בפועל? מה מידת הירתמות הציבור למען אוכלוסיות במצוקה? ומה התפיסה הכלכלית, אישית, משפחתית ביחס לעוני?

סקר תפיסות ציבור הינו מדגם מייצג בקרב 500 גברים ונשים בגיל 18 ומעלה, אשר התבצע במהלך חודש אוקטובר 2007 באמצעות מכון חקר.

עיקרי הממצאים

1 שחיקה בתפיסת הציבור את בעיית העוני, רק 35% מכלל המדגם דירגו אותה כבעיה הדחופה לטיפול. החינוך תופס את המקום הראשון עם 50%.

2 48% מכלל הציבור סבורים כי מדיניות הממשלה גורמת להחרפת בעיית העוני.

3 89% מהציבור סבור כי הממשלה והרשויות המקומיות הם הגורמים הראשונים שתפקידם לפעול לפתרון בעיית העוני, אך רק 13% סבורים כי הם הגורמים שעושים זאת בפועל.

4 הארגונים ועמותות הסיוע, אשר נתפסים כגורם אשר פחות מכל אמור לטפל בבעיית העוני (2%), מהווים את הגורם אשר בפועל מטפל בבעיה יותר מכולם (62%).

5 שלוש הסיבות העיקריות לעוני בעיני הציבור הן שכר נמוך או תנאי משרה לא מספקים (37%), העדר טיפול ממשלתי (34%) וחוסר במקומות עבודה (30%).

6 67% מהציבור דיווחו כי תרמו בשנה האחרונה למען אוכלוסיות במצוקה.

7 אחד מכל ארבעה ישראלים (25%) הצהיר כי הוא חושש להדרדר לעוני.

8 72% המאנשים מאמינים להערכות כי 1.6 מיליון אזרחים חיים מתחת לקו העוני בישראל.

9 78% מהציבור הרחב מסכים כי ניתן להגדיר רעב באמצעות: "חוסר יכולת לדאוג לתזונה בסיסית מינמלית". כלומר, רוב הציבור מאמין למעשה כי רבים מהאנשים הנזקקים בישראל הם אנשים רעבים ואי נו תולה את הגדרת הרעב בתחושה פיזית בהכרח, אלא ביכולת העצמאית לספק לאדם ומשפחתו מזון בסיסי.

מסקנות

זו הפעם הראשונה בחמש שנים שבעיית העוני אינה נתפסת כדחופה ביותר או כשניה לבעיית הביטחון. הדבר מעיד על שחיקה בתודעה הציבורית ביחס לדחיפות הטיפול בבעיה, זאת על אף ששיעור רי העוני והיקפו לא הצטמצמו. (החינוך אמנם נתפס כבעיה הדחופה ביותר לטיפול; אולם מכיוון שהסקר נערך כשבועיים לאחר פריצת השביתה במערכת החינוך, ייתכן כי הדבר השפיע על הטיה בתוצאות הסקר).

נושא התעסוקה נתפס יותר מכל כמקור לבעיית העוני. שתיים מהסיבות הבולטות לעוני בעיני הציבור הן חוסר במקומות עבודה ותנאי עבודה לא מספיקים. בנוסף, הטיפול בבעיית התעסוקה נתפס כמשמעותי ביותר בעיני הציבור לצמצום שיעור העוני.

מגמות חמש שנתיות:

1 במהלך חמש השנים האחרונות, נתפסת מדיניות הממשלה באופן מובהק, ככזו אשר לא מסייעת לפתור את בעיית העוני או אשר גורמת להחרפת הבעיה.

2 הרוב המכריע של הציבור סבור כי הטיפול בבעיית העוני צריך להיות בידי הממשלה והרשויות המקומיות. מגמה זו נשמרה בעקביות בחמש השנים האחרונות.

3 מי שנתפס בחמש השנים האחרונות כמטפל בפועל בצמצום בעיית העוני בישראל הם בעיקר ארגוני הסיוע והעמותות.

4 לאורך השנים הטיפול בנושא התעסוקה נתפס כחשוב ביותר לצמצום ממדי העוני, כאשר ניתן להצביע על מגמת עליה בחשיבות של נושא החינוך בעיני הציבור כגורם ליציאה ממעגל העוני.

5 לצד פעילותם של הארגונים ההומניטריים, לוקח גם הציבור חלק בסיוע לזקקים: בחמש השנים האחרונות קיימת עליה מתמדת בתרומות מהציבור הרחב.

איזו בעיה הכי דחופה לטיפול?

תפיסת הבעיות הדחופות לטיפול במדינת ישראל (נעזר)

"מבין הבעיות הבאות איתן מתמודדת מדינת ישראל, מהי לדעתך הבעיה שהכי דחוף לטפל בה ומהי הבעיה השניה מבחינת דחיפות הטיפול?"

שנת 2007 % N=500	שנת 2006 % N=500	שנת 2005 % N=500	שנת 2004 % N=500	שנת 2003 % N=481	
					עוני
14	21	29	31	26	הנושא הדחוף ביותר
21	27	23	26	39	נושא שני בדחיפותו
35	48	52	57	65	סה"כ ראשון או שני
					בטחון
21	27	15	24	46	הנושא הדחוף ביותר
15	22	15	19	23	נושא שני בדחיפותו
37	49	30	44	69	סה"כ ראשון או שני
					שחיתות שלטונית
22	22	16	14	9	הנושא הדחוף ביותר
15	14	12	11	8	נושא שני בדחיפותו
37	36	28	25	17	סה"כ ראשון או שני
					חינוך
28	18	21	21	9	הנושא הדחוף ביותר
22	16	21	20	16	נושא שני בדחיפותו
50	24	42	41	25	סה"כ ראשון או שני

שחיקה בתפיסת הציבור את העוני: זו הפעם הראשונה בחמש שנים שבעיית העוני אינה נתפסת כדחופה ביותר או כשניה לבעיית הביטחון.

שיעור גבוה יחסית אשר תופסים את בעיית העוני כבעיה הדחופה ביותר לטיפול נמצא בקרב:

בעלי השכלה תיכונית או מקצועית (17%).

בעלי הכנסה נמוכה מהממוצע (17%).

בגילאי 18-29 (18%).

תושבי ירושלים, הנגב והשפלה (17%).

שיעור גבוה יחסית של התופסים את החינוך כבעיה הדחופה ביותר לטיפול נמצא בקרב:

גילאי 30-49 (36%).

בעלי השכלה על תיכונית/ גבוהה (33%).

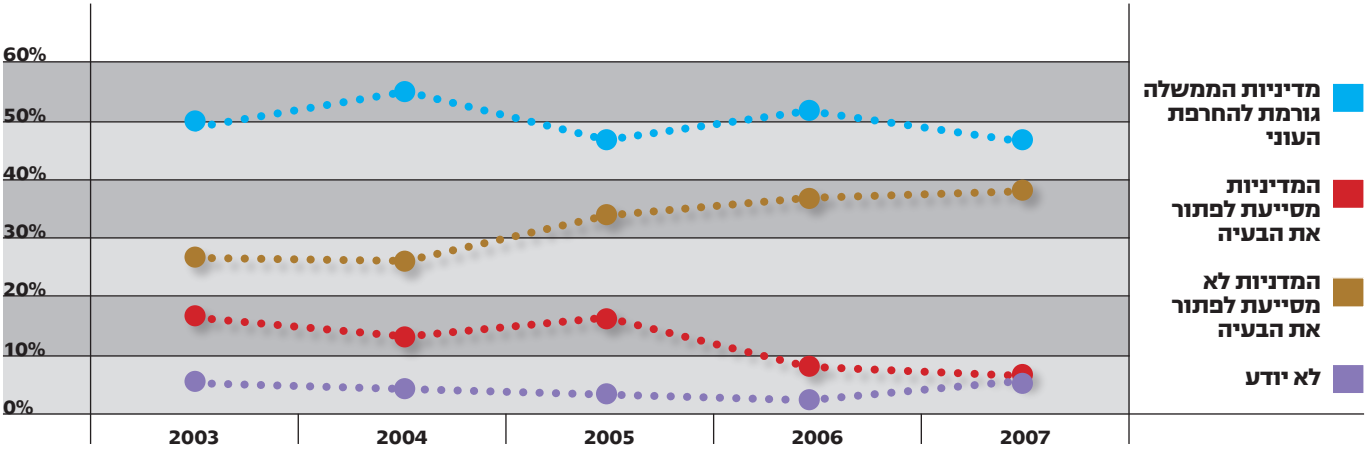
הורה לילדים הגרים בבית (30%).

תושבי גוש דן והשרון (29%).

עם איזו מהדעות הבאות אתה הכי מסכים, בקשר להשפעת מדיניות הממשלה על מצב העוני בישראל?

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
7%	9%	15%	13%	17%	מדיניות הממשלה מסייעת לפתור את בעיית העוני
38%	36%	33%	26%	27%	המדיניות לא מסייעת לפתור את הבעיה
48%	51%	48%	55%	51%	מדיניות הממשלה גורמת להחרפת העוני
7%	4%	4%	6%	6%	לא יודע

במהלך חמש השנים האחרונות, נתפסת מדיניות הממשלה באופן מובהק, ככזו אשר לא מסייעת לפתור את בעיית העוני או אשר גורמת להחרפת הבעיה.

האם אתה מאמין שבישראל 1.6 מיליון אזרחים חיים בעוני?

%	N	
72%	360	כן
28%	140	לא
100%	500	TOTAL

72% המאנשים מאמינים כי 1.6 מיליון אזרחים חיים בעוני. שיעור גבוה של המאמינים בנתון זה נמצא בקרב:

כמגמה ככל שהגיל יורד: 64% בקרב 50 ומעלה, 74% בקרב גילאי 30-49 ו- 79% בקרב גילאי 18-29. דתיים וחרדים (78%), ילידי הארץ (73%).

האם אתם מסכים עם האמירה: "אדם שאינו יכול לדאוג לעצמו ולמשפחתו לתזונה בסיסית מינימלית הוא אדם רעב?"

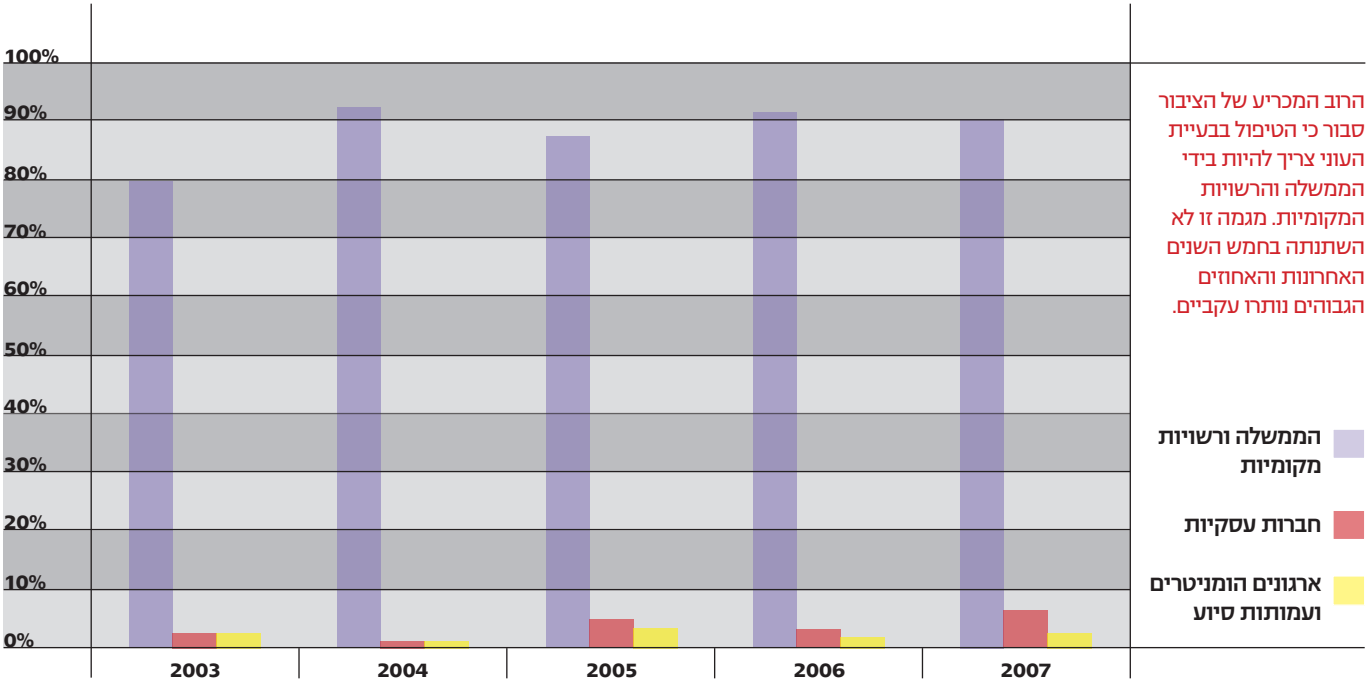
%	N	
78%	388	כן
22%	112	לא
100%	500	TOTAL

78% מהציבור הרחב מסכים כי ניתן להגדיר רעב באמצעות חוסר היכולת לדאוג לתזונה בסיסית מינימלית. כלומר, רוב הציבור אינו תולה את הגדרת הרעב בתחושה פיזית בהכרח כי אם ביכולת העצמאית לספק לאדם ומשפחתו מזון בסיסי.

מי מטפל בפועל?

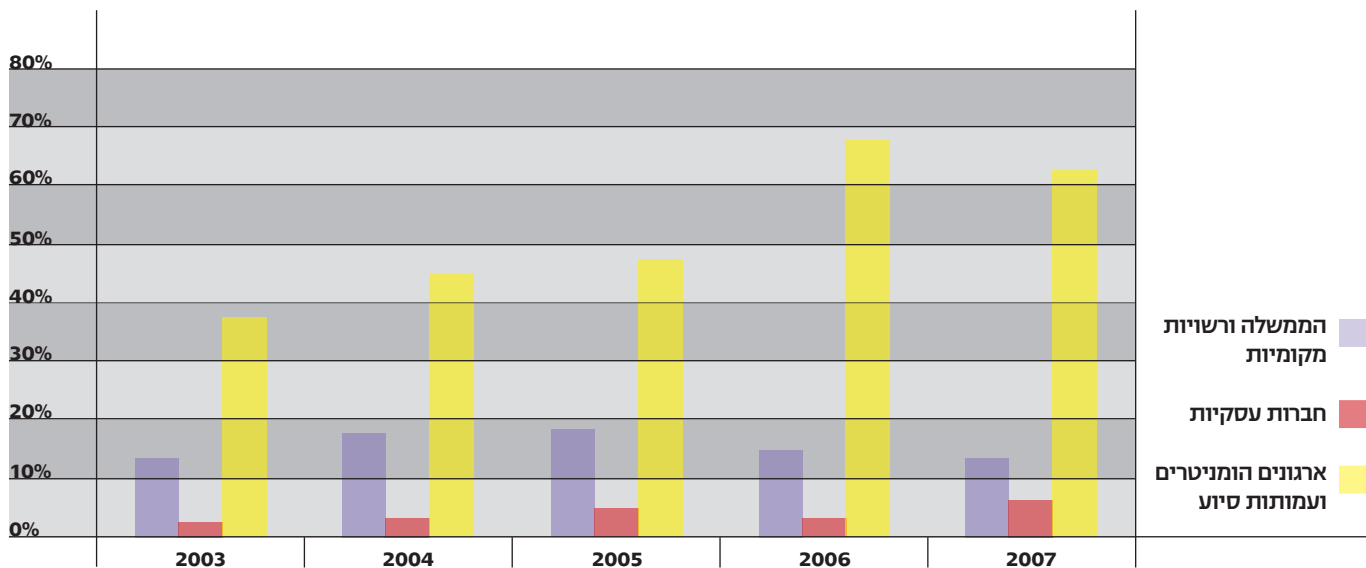
"מבין הגורמים הבאים מיהו הגורם העיקרי שלדעתך צריך לפעול כדי לפתור את בעיית העוני בישראל? איזה גורם במקום שני, ואיזה גורם במקום שלישי?"

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
89%	91%	87%	91%	80%	הממשלה ורשויות מקומיות
6%	3%	5%	2%	3%	חברות עסקיות
2%	2%	3%	2%	3%	ארגונים הומניטריים ועמותות סיוע

"מבין הגורמים הבאים מיהם לדעתך הגורמים שבפועל מטפלים יותר מכולם בבעיית העוני? מי במקום ראשון? איזה גורם במקום השני ? ואיזה גורם במקום השלישי?"

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
13%	14%	19%	18%	13%	הממשלה ורשויות מקומיות
7%	5%	4%	3%	2%	חברות עסקיות
62%	67%	48%	45%	38%	ארגונים הומניטריים ועמותות סיוע

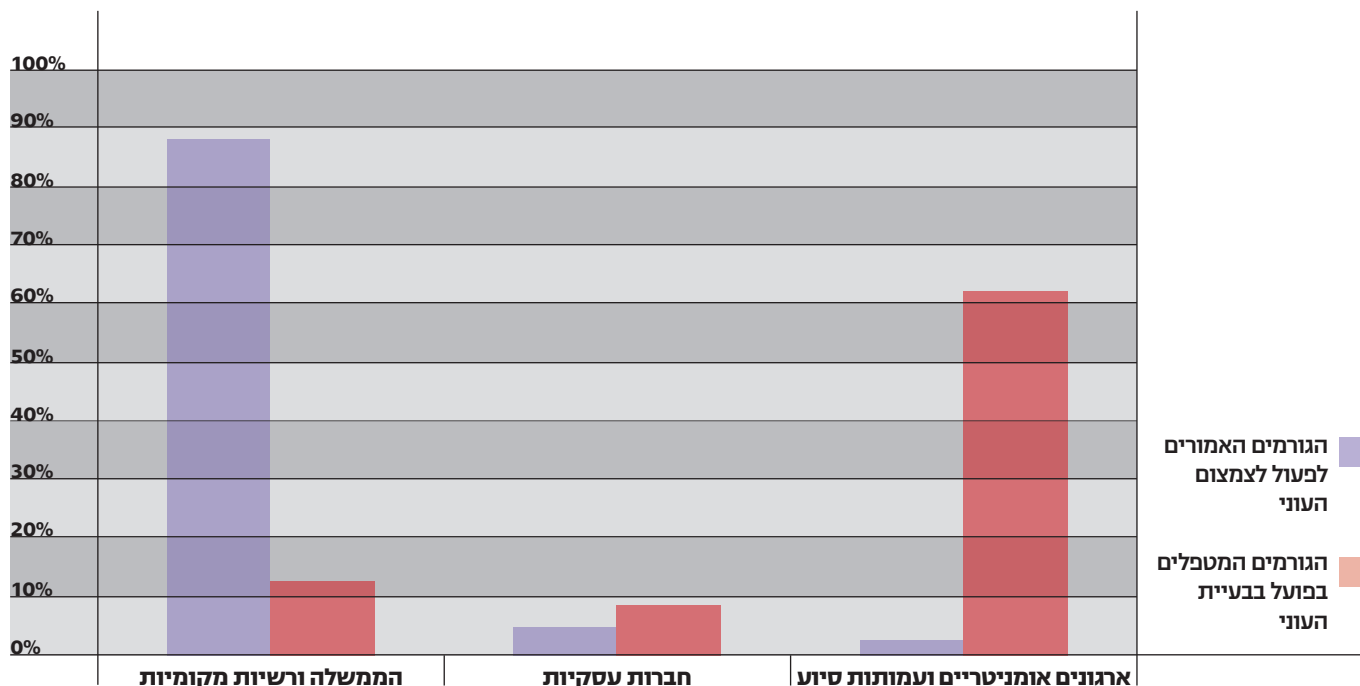

מי שנתפס בחמש השנים האחרונות כמטפל בפועל בצמצום בעיית העוני בישראל הם בעיקר ארגוני הסיוע והעמותות.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

הגורמים האמורים לפעול לצמצום העוני	הגורמים המטפלים בפועל בעיית העוני	
89%	13%	הממשלה ורשויות מקומיות
6%	7%	חברות עסקיות
2%	62%	ארגונים הומניטריים ועמותות סיוע

הארגונים ועמותות הסיוע נתפסים כגורם אשר פחות מכל אמור לטפל בבעיית העוני (2%) ומהווים את הגורם שבפועל מטפל בבעיה יותר מכל גורם אחר (62%). לעומת זאת, הגורמים השלטוניים מצביעים על יחס הפוך - 89% מאמינים כי הממשלה צריכה לטפל בבעיה אולם רק 13% תופסים את הממשלה ככזו המטפלת בפועל. ביחס לחברות העסקיות קיימת הלימה בין הרצוי למצוי.

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

הסיבות לעוני בישראל עפ"י תפיסת הציבור "מהן לדעתך הסיבות העיקריות לעוני?"

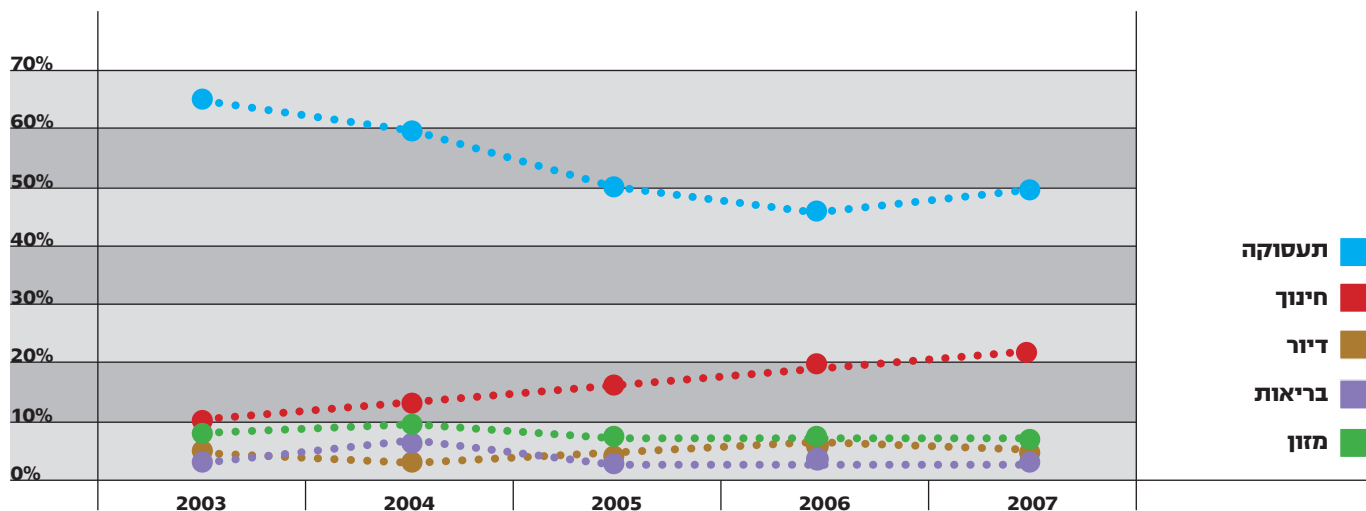
2007	2006	2005	
34%	46%	לא נבדק	אי טיפול ממשלתי
37%	39%	19%	שכר נמוך
30%	38%	41%	חוסר במקומות עבודה
23%	32%	19%	חוסר רצון לעבוד
16%	20%	לא נבדק	קצבאות נמוכות
7%	11%	4%	מצב בריאותי
7%	לא נבדק	לא נבדק	עוני מרצון

שלוש הסיבות העיקריות לעוני בעיני הציבור הן שכר נמוך או תנאי משרה לא מספקים (37%), העדר טיפול ממשלתי (34%) וחוסר במקומות עבודה (30%).

התחום הדחוף ביותר לטיפול כדי לצמצם את בעיית העוני

"מבין התחומים הבאים מהו, לדעתך, התחום הדחוף ביותר לטיפול כדי לצמצם את מימדי העוני?"

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	תחומים דחופים לטיפול
40%	38%	50%	60%	65%	תעסוקה
22%	20%	15%	12%	10%	חינוך
5%	4%	3%	3%	5%	דיור
2%	3%	2%	4%	2%	בריאות
3%	4%	4%	8%	9%	מזון

לאורך השנים הטיפול בנושא התעסוקה נתפס כחשוב ביותר לצמצום ממדי העוני, כאשר ניתן להצביע על מגמת עליה בחשיבות של נושא החינוך בעייני הציבור כגורם ליציאה ממעגל העוני.

נכונות אזרחית לתמיכה בנזקקים

"האם במהלך השנה האחרונה תרמת למען אוכלוסיות במצוקה, כסף או מזון או מוצרים אחרים? אם כן פרט מה תרמת?"

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
67%	64%	58%	55%	50%	תרמו כסף
38%	40%	40%	38%	36%	תרמו מזון
2%	7%	5%	6%	20%	תרמו מוצרים אחרים

לצד פעילותם של הארגונים ההומניטריים לוקח גם הציבור חלק בסיוע לנזקקים, ואחוז גבוה של אנשים דיווחו כי תרמו בשנה האחרונה. בחמש השנים האחרונות קיימת עליה מתמדת בתרומות כסף מהציבור הרחב.

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

”האם התנדבות במהלך השנה האחרונה כדי לסייע לאוכלוסיות במצוקה?”

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
18%	25%	30%	23%	17%	התנדב
82%	75%	70%	77%	83%	לא התנדב

שיעור המתנדבים בשנת 2007 עומד על 18% והוא נמצא במגמת ירידה משנת 2005. שיעור גבוה של מרואיינים אשר התנדבו בשנה האחרונה נמצא בקרב: גילאי 18-29 (23%). ככל שדתיים יותר: 13% בקרב חילונים, 20% בקרב מסורתיים, 26% בקרב דתיים/חרדים.

הערכת מצב אישי

”האם אתה חושש שאתה ומשפחתך עלולים להגיע בעתיד הקרוב למצב של עוני?”

שנת 2007 N=500	שנת 2006 N=500	שנת 2005 N=500	שנת 2004 N=500	שנת 2003 N=481	
7%	6%	6%	8%	8%	מאוד חושש
18%	15%	23%	21%	24%	די חושש
25%	21%	29%	29%	32%	סה"כ חוששים
30%	30%	22%	31%	31%	לא כל כך חושש
43%	48%	48%	38%	33%	כלל לא חושש
3%	2%	1%	3%	4%	כבר היזם במצב של עוני

נבלמה מגמת הירידה בשיעור החוששים להגיע למצב של עוני, כאשר השנה אחד מכל ארבעה ישראלים (25%) הצהיר כי הוא חושש להדרדר לעוני.

ישראל 2007, הבנים
של העוני. צילום: זיו קורן

מים יחזקאל רחמים

בוקר אחד אזלו המים בכל הברזים שבבית.
 המים אזלו בברז שבמטבח, המים אזלו בברז
 שמעל הכיור במקלחת ואזלו בפעמון של
 הדוש. גם בברז הקטן שמתחת לדוש המים אזלו.
 אימי כבר קמה וגם ששת ילדיה החלו
 להתעורר בזה אחר זה. לחם שחור כבר החל להיחתך
 לפרוסות עבות ופרוסות צהובות של גבינה הונחו
 מעל מריחה של בלו-באנד במלח. בכל בוקר היה
 יוצא מהמטבח מגש קטן ועליו כוסות של תה חזק
 וריחני, אבל בבוקר הזה אזלו כל המים בברזים.
 ששת ילדיה של אימי נמצאו בדיוק בחופשה
 מהלימודים, מי מכפר הנוער, מי מהפנימייה הירוקה
 שבכפר-סבא ומי מפנימיית האבן היוקרתית
 'למחוננים' שבירושלים.
 אימי ניגשה להעיר את אבי, הבוקר ללא כוס
 הדורלקס עם הקפה המבושל והמקציף.
 "ניתקו את המים", אימי אמרה.
 אבי התיישב על המיטה במכנסי הפיז'מה
 ובחולצה הלא מכופתרת, כדרך שנהג בבקרים הרבים
 שבהם לא יצא לעבודה. הוא מתח את גוו ומלמל
 משהו בינו לבין עצמו.
 "מישהו דפק בדלת לפני שניתקו?" הוא שאל.
 "לא, אף אחד", אימי ענתה.
 "ידעת שהם הולכים לנתק?" שאל אבי אחרי
 השתהות קצרה.
 "אמרתי להם שהילדים בחופש, הם אמרו
 שאולי יסדרו בתשלומים."
 אבי נעל את נעלי הבית וקם מהמיטה. הוא
 נכנס למקלחת ופתח את ארון הכלים הגדול, פשפש
 בתוך אחד הדליים ושליף מתוכו פלאייר-פטנט.
 "תביאו סירים ובואו איתי", הוא אמר לשני בניו
 הבוגרים.

ישראל 2007, הפנים
 של העוני. צילום: זיו קורן

אבא לקח שני דליים, ירד מהבית ושני בניו מלווים אותו וסירים בידיהם. כשהתקרבו לברז כיבוי האש התאים אבי את הבורג שבפלאייר-פטנט, פתח את הברז בעדינות ונתן למים לשטוף לרגע. הדליים והסירים התמלאו, וכשחזרנו הביתה הוצב דלי אחד במקלחת, דלי אחר מחוץ לדלת השירותים והסירים הועמדו במטבח. מגש קטן ועליו שבע כסות של תה וכוס אחת של קפה מבושל עשה את דרכו מהמטבח לשולחן. "מתי נגמר החופש?" שאל אבי את בנו בכור. "בעוד שבוע", ענית. "בעוד שישה ימים", תיקן אלי שעדיין שיחק בפלאייר-פטנט.

זאת לא הפעם הראשונה שאנחנו מנותקים. כשמתקים את החשמל אז האמת שזה די נחמד. מדליקים בלילה נרות, הילה ועובדיה משחקים בלהפחיד ולהבהיל אחד את השני בכל דרך אפשרית, והאמת היא שזה קצת כמו טיול שנתי, או כיבוי אורות מוקדם בפנימייה. אני אוהב את השקט שהניתוק מטיל בבית.

ישראל 2007, הפנים
של העוני. צילום: זיו קורן

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

כשמונתקים את הגז אז תמיד יש פתיליה בצד. שמים קצת נפט, מנוחים טוב ואפשר לבשל כמה שרוצים. כשמכניסם ביצים ותפוחי אדמה לשבת על הפתיליה, אז אפשר לשים חול בתחתית של הסיר וככה הביצים יוצאות הכי אדומות והכי טעימות שיש. תמיד אהבתי את הרעש של הפתיליה. הרעש הזה מזכיר לי את הסיפורים על הצריך במעברה, ועל עץ האקליפטוס שאבא שתל שם כשהיה קטן, ושפעם הוא לקח את כולם לבקר שם את העץ, שנהיה ענק בינתיים. לפעמים אבא מדליק גחלים בג'פוף באמצע הסלון וצולה עליהם חצילים. אחר כך הוא מוסיף הרבה שום ופלפל שחור וקצת לימון לבשר החם של החציל, ובשבילי הטעם הנפלא הזה הוא מה שהכי מזכיר ניתוק של גז.

גם להיות מנותקים ממים זה לא כל כך נורא. עד סוף החופש היינו יורדים בכל יום עם דליים, סירים, בקבוקים ופלאייר-פטנט וחוזרים הביתה בשירה רטובה ועליזה. אבא אמר שלא נבזבז יותר מדי מים כשאנחנו פותחים את הבר-כיבוי כי הכינרת בצרות וכל המדינה צריכה לחסוך, אז היינו משפירצים קצת בזמן שהיינו מחליפים דלי בסיר וסיר בבקבוק, אבל באמת שהשתדלנו לא להכניס את הכינרת לצרות גדולות יותר.

החופש נגמר ולא חזרנו לפנימייה. במקום זה נסענו לעירייה לעשות שביתה. אימא הכינה סל עם אוכל ושתייה, רקפת הביאה איתה את הבובה שאבא קנה לה בשוק הפשפשים ואלי הביא את הכדורגל שהיה צמוד אליו בכל הזדמנות (בזמן האחרון הוא התאמן הרבה בלהקיץ את הכדור עם העקבים אל מעל הראש).

התמקמנו במבוא אולם הפקידים של מחלקת המים. אימא שמה לתמיר ולרקפת סנדוויצ'ים ביד ושאלה מי עוד רוצה. אחר כך היא נכנסה עם אבא לדבר עם הפקידים.

"ילד, אתה מוכן לא לשחק כאן בכדור?" גער אחד הפקידים באלי.

אלי העלה את הכדור לאוויר בעזרת העקב והתחיל להקיץ אותו על הראש. הכדור ברח והתגלגל בכיוונו של הפקיד, שהתכופף להרימו, אבל אלי מהיר כמו שד, נתן לו להרים רק אוויר.

אבא התחיל להתעצבן אצל אחד הפקידים והפקיד שלנו התלונן בקול, "אני לא מבין מה זה צריך להיות!"

אבי הסתובב בכיוונו של הפקיד שהתלונן ואמא, "אם היה להם מים בבית הם לא היו פה עכשיו. זה מה שזה צריך להיות!"

הפקיד שלנו השתתק והפקיד הרחוק ניסה להסביר משהו לאבי. אבא התחיל לצעוק ועוד ועוד פקידים זרמו מכל עבר אל שולחן המריבה. לקחנו את הסל ונעמדנו כלנו מאחורי אבי, לצד אימא.

"תראה, מר רחמים," אמר אחד הפקידים, "אתה לא שילמת בזמן. עם כל הכבוד, מים זה לא בחינם."

"עוד כמה שנים הילד הזה הולך להיות טייס בצבא," הצביע אבי על בנו בכורו ועדר של פקידים נתן בי את מבטיו, "תסביר לו בשביל איזה מדינה הוא צריך ללכת להיגר. נו, תסביר לו."

"מר רחמים, תבין –" ניסה הפקיד שוב.

אבא קטע את דבריו בצעקות, לא משאירים שישה ילדים בלי מים בחופש. אבא הנחית אגרוף על השולחן וכמה פקידים עפו לצדדים. כשנראה שהדברים יוצאים משליטה, והמצב נהיה אפילו קצת מפחיד, אבא הסתובב בכיוונו, כאילו בדרך אגב, וברגע אחד הפנים שלו נראו רגועות, והוא שלח אלינו קריצה לסמן שהכל בסדר, ושלא צריך להיבהל.

מנהל מחלקת המים הופיע משום מקום וביקש מאבא להתלונן אליו למשרד ולהסדיר את

העניינים בצורה שקטה, לא ככה ליד הילדים. עוד באותו היום חזרו המים לברזים, וכבר למחרת חזרנו כלנו ללימודים.

בסוף לא נהייתי טייס, אבל הספקתי לשרת כמה שנים כקצין בקבע לפני שהחלטתי לעזוב ולחפש לי דרך חדשה. עדיין אין לי ברזים משלי, אבל בדירות השכורות שבהן התגוררתי המים בברזים תמיד זרמו. אבי נפטר ממה שנפטר, והניתוק ההוא לא היה לנו הניתוק האחרון. פעם אחת, בזמן הרצאה ששמעתי באוניברסיטה, שרבטתי לעצמי באחת ממחברות ההגעים שלי תובנה דוקרת – 'סיבת המוות: עוני'.

בכל שנה, לפני העלייה לקבר, אני פותח את כל הברזים בדירה עד הסוף ומתיישב לי בתוך עצמי, נותן לברזים לזלוג ולזמזם לי שיר עצוב, וככה, למשך רבע שעה בשנה, לא אכפת לי מכלום, ושתישרף הכינרת ושתישרף המדינה, ואף אחד לא מבקש ממני שאסגור, ואיש לא בא לנתק, והמים בברזים אינם אזולים.

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
אופקים	בית חב"ד (בית התבשיל)	מנוה- ישראל ליפשיץ/ אבנר אמיתי	08-9926034	המלאכה 7 - ת.ד. 216
אופקים	ידיד	עינב	08-9926635	הרצל 629/1
אזור	לאזור מכל הלב-מח" לשרותים חברתיים	עירית -מנהלת, עדנה - מזכירה / אלכס /	03-5560088	יצחק, שדה 18
אילת	האגף לשרותים חברתיים-עיריית אילת	פרידה-מנהלת/אמירה	08-6367236, 08-6367137/8	מרכז רוזין ת.ד.14
אריאל	חסד לחיים	אבנר מוצפי	057-7729511	ת.ד. 4064 רח" נחשונים 100
ארצי	על"ם	אלעד / אדווה	02-6725162	קוהילת סלוניקי 7
ארצי	ארגון נכי ישראל -א.מ.ן.	מומו נקווה	03-6320402	משה דיין 86, תל אביב
ארצי	יד ביד, אזור קשבת ועזרה לזולת	שלי חושן -יו"ר / מזירה דינו	03-6203141	הנביאים 36
אשדוד	עמותת חמד	יוסי דלטוז	07-77001356	הציננות 3/29 אזור הסיטי
אשקלון	מתן בסתר	עמוס / יו"ר ניסים כלפון	08-6751010	האגוז 5 נוה רח ת.ד.5163
באר שבע	אלנמאהיר	עלי אבו רביעה	08-6288831	טורמפלדור 101 ת.ד.653 -
באר שבע	באר שובע	הילה פיטל / עמנואל	08-6412544	גרשון 24
באר שבע	בית מוריה	יהודה עם שלם	08-6100093	רח" עין גדי 14/5 ת.ד. 3497
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	מיה אנגלרט	08-6276252	ההסתדרות 2
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	ביטון אברהם / דניאלה	04-6581726	נוף הגלובע 103
בית שמש	למתנדב	איתן חברוני / יוסי לוי	02-9919936, 02-6444614	רח" המשלט 8 בתוך בי"ס שייב, ת.ד.386
בני ברק	חסדי נעמי	יוסף כהן	03-6777777	בר יוחאי 10
בת ים	אוהבים	בת שבע אוחיין	03-6591220	רחוב הלפר 27 מיקוד 59312
ג'וליס	הקרן לקידום בני העדה הדרוזית	סלח טריף / פדים גאום	04-9910441,9962963	ת.ד. 6 ג'וליס (רח' בן עמי 19 -עכו)
גבעתיים	אגף רווחה	יצחק בן שחק-מנהל אגף/עמיחי	03-5722211-47	שינקין 6
גדרה	המחלקה לשרותים חברתיים	מרים שוקר / בת-חן קרני -מ. מח"	08-8593547	פינס 1
דימונה	האגף לשרותים חברתיים (לב חם)	יהודה אלמליח	08-6563230	עירית דימונה, מרכז מסחרי ת.ד.1 אגף הרווחה
דימונה	מלב אל לב	ניסים פרץ/ סלומון מלול/דליה ממן	050-5629004	המעלה 8
הוד השרון	רעים	יו"ר-יוספה טובי: מזכיר-חיים סיבוני	09-7411447	השקמים 37
הרצליה	ש"י אגודה - לשיקום ילדים נכים	אלי רבלין / נטע לוי		קתן היסוד 4
הרצליה	מתנדבי הרצליה	זולי פאפו	09-9542734	הנדיב 49
זכרון יעקב	לשכת רווחה	סמדר שוילי	04-6297131	הנדיב 10
חדרה	חכמה ודעת לב חם	יור עופר שושני / מנכ"ל דבורה, אלי קרמר	04-6222132	רוטשילד 38, ת.ד. 243
חולון	עורר משנתכם	דני גריב / אלי	077-7037520	אילת 36
חולון	תנו יד לחבר	עמוס ירושלמי-יו"ר, ציפי גליק	03-6517520	ארבע ארצות 24. ת.ד. 6255
חולון - ארצי	עזר מציון	חנניה פרינד /לאה לויט/משה טראובה	03-5043131 03-6595070	רח' אשל אברהם 16 חולון
חיפה	עמותת החסד ע"ש כמיל שחאדה	אגוס	04-8666235	ת.ד. 175, חיפה 31000
חיפה	מאיר פינס	יוסף לבקוביץ	04-8640656	החלוץ 53
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	עקיבא וויץ -יו"ר /איתן שפירא	04-8321585	הגליל 58 א' - נוה שאנן
חיפה	לב ח"ש	יהושע (שקל) ראכברגר	04-8672999	הרצוג 18
חצור הגלילית	עת רחמים	יוסי גבריאל	04-6930687	הירדן 665/3 לידי בעה יונה
חשמונאים	יושבת ציון	מרמי יחזקאל	08-9768565	רשב"י 9/8 מודיעין עילית-אחוזת ברכפלד
טבריה	שכן טוב	שרה שחורן/ בירון יו"ר הרב קדוש	054-6432299	רקפות 8 רמת טבריה ג' 14422
יבנה	בית חבר	יוסי לור	08-9421665	רח" הזמיר 1 א
יבנה	בני ברית	אסתר דחש / אסתר דוד-גיזברית	08-9439162, דוד	רח האורן / שד" העצמאות 30/15
יזרד	בית חבד-בית חם	שמעון ויינר	03-5361479	צבי ישי 10 - ת.ד. 216
יקנעם	מחלקת רווחה	אתי בוחבט	04-9596019, בית 04-9893268	הצאלים 4 בניין המועצה
ירוחם	מחלקת רווחה	טל אוחנה / אהרון	08-6580151	מועצה איזורית ירוחם ת.ד. 1 לידי חמו אהרון

ירושלים	יד אליעזר	מילכה / מנחם/יור(מנכ"ל)דב ויזל	02-5813370	פולנסקי 12
ירושלים	יד עזרה ושולמית	בני לורי / אריה לורי -יור	02-5323211	שמעון רוקח 29
ירושלים	עזרת אבות	נעמי שרעבי	02-5829984	תרמ"ב 7 שכ" גאולה
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	משה	02-5861456	רח" שנטמן 6 רמות א ת.ד.23901
ירושלים	רעות -קהילה דתית פלורליסטית	פול ליכטנשטיין / אריה גיגר יור/יוני	02-5667372-4	רח" אלחנר המודעי 17 -
ירושלים	ש.ח.ל.(אתנחתא)	יור שמחה גלזר / מנכ"ל תמר אלין	02-6725337	יד חרוצים 13 - חלפיות -
ירושלים	תכלית האדם	אהרון כהן	02-6516325	מרכז שטגר, גבעת שאול
כפר חבד	בית חנוך לתשכ"ר- אור שמחה	יוסף קליין/ זאב	03-9606137-8	ת.ד. 21
כפר מנאד	לשכת רווחה	עוויד זכי	04-9864168	ת.ד. -1161
כפר נחף	לרווחת נחף וקדומתה	סעיד עיסע	04-9081639	ת.ד.414 מיקוד 20137
כפר סבא	הזן את הכל-	חונלד קור / שלמה	09-7481011	בליטסון 3
כפר סבא	מלא הטא	לאה מילר	09-7483615	תל חי 68 , לדואר - ז'בטינסקי 36 כ.ס.(ללאה מילר)
כרמיאל	יוצו-הסתדרות עולמית לנשים ציוניות	יפה אשכנזי / מרים נג'אטי	04-9985993 09982783מרים	04-958112904- השריג 20 שכנת הגליל
כרמיאל	צלחת חמה - לשובע	חגית בריטמן	04 - 9582354	החרושת 11 ת.ד. 6393
לוד	מפעל החסד - יד ביד	הרב גלוברמן/ בצלאל	08-9213636	הרצל 42 -ת.ד.1212
מבשרת ציון	יד ביד-לקידום מבשרת ציון	מוניקה / משה שניא	02-5700449 02-5335526	משה : יסמין 69 ת.ד. 1175 מוניקה : ישפה 10 מבשרת 90805
מגדל העמק	לשכת רווחה-לקידום ופיתוח שרותי רווחה	אלי גולן- דובר/מומי בן סימון/אילנה פריץ/	04-6507811/6	רחוב הזית 1 ת.ד. 270
מגדל העמק	בית התבשיל - טוב וחסד	מנכל צביקה/ מאיר	04-6547408	שלום עליכם 2
מזכרת בתיה	לשכת רווחה	עין שיר רבקה /צופנת	08-9340019-32	היסמין 13 -
מעלה אדומים	בית חב"ד	שרה כהן	02-5902847 02-5354960	הנחלים 770 ת.ד. 26 בניין פארק אדומים
מצפה רמון	מח' רווחה	קלהה חניבר	08-6596257	מועצה מקומית מצפה רמון ת.ד. 1
מרום הגליל	מלבי"ש במרום- (מח' רווחה)	מירב גבעון /בלה רבין	04-6987827 04-6989357, 6919858 סמדר	מועצה אזורית מרום גליל ת.ד.90000
נהריה	בית - נריה	יעקב ליצמן	04-9522615	יפה נוף 44 - ת.ד. 351
נוקדים	בית עציון	שיר שי	02-9963865	נוקדים
נס ציונה	בית חב"ד	יוסי לור-יור/מיכל רוטוול-מתנדבים/מלכה	08-9400935	ביאליק 2 -מיקוד 64092
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים	יוסור סרסור -מנהלת /סאסאן	04-6456422	ת.ד. 1571 שכונת הקופטים /10
נצרת עלית	חסדי מנחם	ליאור מנור	077-7979999	רח' הגלבע 16
נשר	בית לב חם	אזולאי חיים - יור' / עליזה אזולאי	04-8210765	ת.ד. 180 מיקוד 20302 אזור התעשייה נשר בתון מתנחם גל אספקה
נתיבות	מורא רבן	ששי בוקריס	08-9943782	ת.ד. 30
נתניה	נתינה (באר יעקב ורחל)	הרב דריפוס	09-8624442	משה הס 6 ת.ד.2621
נתניה	מתנ"ס נורדאו	אליאן פל		אריה לזין 3 קרית נורדאו
נתניה	חטרי	שמאול זוראץ/שלמה(שלמה בבית לא לתת לזנקקים 09-8824185	09-8353911	לידי חנש שלמה, המתמיד 4 דירה 3
עכו	גרעין אומץ עכו	יור' ישי רבין/ דוד עבדי	04-9550127	זבטינסקי 26 ת.ד.2766 -
עפולה	סלע -סיוע למען הקהילה	יעקב מלכה	054-5766837 04-6593789	קוממיות 44א', גבעת המורה
ערד	הקזן לפיתוח ערד-לד ערד	רח'ה בוהדנו/ ישראל צדיקרי	08-9957608	מחסן - רח" הפלדה 5/6 אזה"ת משרד - עיריית ערד, יח' להתנדבות דאר- ת.ד. 653
פתח תקוה	טל חיים	אסתר/משה רבין	03-9333494, 03-9320607	ברנדה 45
פתח תקוה	מתנדבם למען הזולת - מיל"ה	שמעון / חיים אגרסט	03-9092002	בילו 19 פתח תקווה 49462
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	משה ניסן	03-9344350 03-9315268	אצל' 10 ת. ד. 9322
צפת	המחלקה לשירותים חברתיים	חנה חורי /אלי עטיה	04-6972103 04-6927508	אנילביץ 3/8 13400 (ירושלים - ירוחוחה)
קצר-חריש	המחלקה לשירותים חברתיים	אורה שורץ /שלמה /דוד	04-6253110 - 6253029	מועצה מקומית קציר חריש. קציר דג. מנשה 37861

עיר	שם הארגון	איש קשר	טלפון	כתובת
קצרין -רמת הגולן	מתן -סיוע בצדקה ברמת הגולן	כאני ברקוביץ / יעל שלמה	ישראל 04-6969715. פאני 6969735	מושב יונתן 12415
קרית אונו	אפסחות	שרה קנר	03-5349746	ת.ד. 206 רח' וייננט -מח' רווחה
קרית ארבע	נחלת עמק חברון	דוד אדרעי	02-9961402, 02-9964044 משרד	דוד המלך 22 - ת.ד. 696
קריית אתא	אזרחת חמה	יצחק ויסגלס/חיים דיסקין	04-8446324 04-8435010	חנקין 20- מיקוד 28000
קרית ביאליק	חסד מציון	דניאל חדר / יעקב שכטר	לנוזקקים 052-4201248 052-4201242	למשלוח דא-הרב קוק 19 מחסן - החקלאים 11 קריית ביאליק
קרית גת	מאיר פנים	רון החוש /איציק כהן	08-6885661	רח' דרך הדרום 16
קרית גת	עזר מציון	צבי פוכטר	08-6815678	ככר פז 5 - ת.ד. 868
קרית טבעון	מעומק הלב - קרית טבעון	רחל / מיכה / רבקה גרפינקל	04-9539233 04-9833721 מיכה	ככר בן גוריון -ת.ד. 1060
קרית מלאכי	מאיר פנים	אלי גרבי / עדי	08-8602295	רחוב הגליל 6
קרית מלאכי (רמת גן)	אחד לאחד	מיכל לייסט / עדי/ ניקול ז'יבלי	-03-9730341 בבית	שד' ירושלים (11) רח' קיבוץ גלויות -526 מרכז חסד- קריית מלאכי
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	יגאל ציפורי	04-6943770	הלבנון 15
ראש העין	ק.ס.מ -קרן סיוע למשפחות	אורנה שטופל/יוסי הורוביץ	03-9034563	התבור 7 גבעת טל-ראש העין 48561
ראש"צ	עניין של חיים	דוד גבאי / שלומית	03-9566565 03-9567667	שלמה בן דוד 3 א.ת. ישן -קומה שלישית ת.ד. 3272
ראש"צ	פתחי עולם	חיים גרינברג	03-9648426	חב"ד לא'
רהט	צעד קדימה	מג'ד	08-9917285	ת.ד. 391, שכונה 7 בית 101
רחובות	הבית החם למען הקהילה- מח' רווחה	/סיגלית	08-9392600	ביל"ו 2 ת.ד. 1111
רחובות	הוד ישראל	חיה גנץ	08-9472793, 08-9362665 בית עבודה	בר שאול 1
רחובות	לחיות בכבוד	/ ארז ירקלנשטיין- מנכ"ל	08-9459558 08-עופר / אוריה/ארז	רח' התחייה 9
רמלה	מלב"י-בשיתוף העירייה	יקותיאל ראובן	050-4586849	לידי יקותיאל ראובן רח' בורוכב 31
רמת גן	עלה-לרווחות הילדהנעזר והקהילה	חיה עוזיאל /שרה טל /נעה	03-6712128 שרה 03-6712125 נועה	אצל 2
רמת השרון	חסדי תקווה	יעקב קורצקי	03-5471354	
רעננה	מחלקת רווחה	רחל צור/מקס גרונברג	09-7610403	היובל 6
שרדות	אגודת ידידות בנגב	יור יוסי נעמת / אביחי	08-6610702	חטיבת הנגב 5/1
שהם	יד משהם	יור-יעל דהן / עמיר	03-9732444 03-9795444	ת.ד. 3728
שומרון	מלח הארץ	יוסי גולן-יור- אסתי-חגית	03-9061193	אוה"ת -ברקן ת.ד. 135
תל אביב	ש.ח.ל -מקום אחר	אדוה- אלון ברמי	03-5449092, 03-5447992	בזל 16
תל אביב	אוכל לנוזקקים	יהושע פלדמן	03-6024122 03-6024444	ר"ח נמל ת"א 4. ת"א ת.ד. 6477 מיקוד 61063
תל אביב	בית השנטי	מרסם קלין-מנכ"ל	03-5103339	סימטת שלוש 17 נווה צדק
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	עדי /דני	03-6827103 - 03-6832626,	רח' פחד יצחק 11 ת.ד. 8216
תל אביב	לשונב	שירלי	03-7520002	אצל: עו"ד חריש רח' בגין 7 רמת גן 52521-
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל (המרכז למגילות חסידים)	אילנה ביטון / אלי אמינוב/אתי	03-6837483	הכינור 2 קרית שלום
תל מונד	מח' רווחה-המחלקה לשרותים חברתיים	זוהר פורת	09-7961801#221/225	הדקל 52 מועצה מקומית תל מונד 40600
תל שבע	אלמאנה - חינוך רווחה ודיקוים	עבד אלמוטלב	08-6231233	ת.ד. 15175, באר שבע

ארגון לתת ייעוד

ארגון לתת – סיוע הומניטרי ישראלי נוסד בשנת 1996 במטרה להעניק סיוע לאוכלוסיות במצוקה, בארץ ובעולם, על בסיס אוניברסלי ושוויוני, על ידי הנעת החברה האזרחית בישראל למעורבות בשדה הפעולה ההומניטרי ובכך ליצור מודעות חברתית ולהקנות ערכים של ערבות הדדית ונתינה. לתת הוא ארגון לא ממשלתי, אפוליטי וללא כוונות רווח, הממומן מתרומות בלבד. בארגון פעילים כ-4,000 מתנדבים מכל רחבי הארץ.

תחומי הפעילות העיקריים של ארגון לתת: תכנית 'מזון לחיים' – סיוע במזון לעשרות אלפי משפחות מדי חודש, פרויקט 'לתת בריאות' – סיוע לניצולי שואה ומעוטי יכולת במימון רכישת תרופות הנכללות בסל הבריאות, 'אני בשבילך' – פרויקט חינוך להתנדבות והעצמה לבני נוער משכבות סוציו-אקונומיות נמוכות, דו"ח העוני האלטרנטיבי, פעולות לשינוי מדיניות וסיוע חירום הומניטרי בארץ ובחו"ל. לתת הנו ארגון גג לכ-120 עמותות מזון וארגונים מקומיים, הפועלים בכ-80 יישובים ברחבי הארץ ותומכים ב-50,000 משפחות במצוקה.

ישראל 2007, הפנים של העוני. צילום: זיו קורן

תודה

תודה על ההירתמות, הרגישות, הושטת היד, האמפטייות, הבנת החשיבות, השקעת זמן, מחשבה ומשאבים והסיוע בהתנדבות בתכנון והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי 2007.

לזיו קורן, על השעות והימים שהקדיש לתיעוד האנשים והמשפחות ברגישות ובמסירות.

ליחזקאל רחמים על תיעוד החיים בעוני ולאבי אליאס על העזרה.

לגב' מרים חונן, מנכ"ל מכון חקר, על הליווי והייעוץ המקצועי בביצוע הסקרים.

תודה ליניב פרימק לזיתן על העיצוב.

למתנדבים הנפלאים של ארגון לתת, אשר סייעו בכל שלבי הפקת הדו"ח מתוך רצון אמיתי לשנות ולהשפיע.

למנהלי העמותות בכל הארץ על השותפות במאבק בעוני ובסיוע לאוכלוסיות במצוקה. ולמשפחות האמיצות, אשר למרות הקושי והמבוכה, היו נכונות לחשוף את הקשיים והמצוקה כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2007.

ארגון לתת סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר), רח' קיבוץ גלויות 32 ב' 66550 תל-אביב יפו
טלפונים: 03-6833888, 1-700-50-40-33, פקס: 03-6839911
latet@latet.org.il www.latet.org.il

11%

מהאזרחים (כ-200,000 מש"פחות) בישראל 2007 נזקקים מדי יום לשירותיהן של כ-200 עמותות וולונטריות העוסקות בחלוקת מזון, על מנת לשרוד ולהתקיים. מהירות עם המצב בשטח, כמו גם לאור ממצאי מחקר מגמות העוני בעמותות המזון, אשר מופיע בד"ח זה ונותן את תמונת המצב העדכנית לשנת 2007, עולה כי מחד, הביקוש למזון ממשיך לגדול ומאידך העמותות מתקשות לתת מענה לכלל הזקוקים הפונים אליהן.

עמדת ארגון לתת הינה כי התפקיד והאחריות הכוללת בנושא חלוקת המזון לנזקקים ולשם הבטחת הביטחון התזונתי של אזרחי המדינה השרויים במצוקה, הינם של מדינת ישראל.

לאחר לקיחת אחריות כוללת על ידי המדינה בנ"ש, יוכלו עמותות וולונטריות ואזרחים פרטיים להמשיך להעניק סיוע גם בתחום חלוקת המזון לנזקקים, אולם תוך פעולה במצב מתוקן, במסגרתו העמותות תעזרנה למדינה לבצע את תפקידה, כאשר האחריות הכוללת נמצאת בידיה, ולא להיפך. הזכות לתזונה בסיסית היא זכות יסוד ואילו אס"פ קת מזון לנזקקים היא בבחינת שירות "ליבה" שצריך להיות על ידי המדינה. זאת, כל עוד ישנן משפחות עניות שלא מסוגלות למלא צורך זה באופן עצמאי ומכיוון שעמותות המזון לא יכולות לתת מענה כולל לאורך זמן וכמחצית מהן עלולות להפסיק לסיע עקב חוסר במשאבים ואי התערבות ממשלתית בנושא.

המטרה

אנו סבורים כי על המדינה להכיר באחריותה לטיפול בבעיה ולפעול להסדרת נושא חלוקת המזון בישראל, עד מתן מענה כולל לכל האוכלוסיות במצוקה הזקוקות לסיוע פיסי בתחום המזון, תוך לקיחת אחריות כוללת על המצב בשטח, דרכי הטיפול ואמיצת האכיפה והבקרה.

האמצעי - לחץ אזרחי על הממשלה

לאור אזלת ידה של הממשלה והתנערות מאחריות בתחום הסיוע הפיסי למעוטי היכולת, הגיש ארגון לתת באמצעות משרד עו"ד מיכאל בן ושות', עתירה ותקדימית לבג"צ (1925/07), בבקשה לקבוע כי חובתה של המדינה לדאוג לביטחונם התזונתי המינימלי של אזרחיה ולכן באחריותה לממן ולבצע את

חלוקת המזון ל-200,000 משפחות הנזקקות לשירותיהן של עמותות וולונטריות על מנת להתקיים.

ביסוד העתירה, עומדת הטענה כי "ביטחון תזונה תי מינימאלי" הינו זכות חוקתית בסיסית של הציבור במדינה - לקבלת מזון בסיסי שיאפשר את קיומו הפיסי, כנגדה עומדת חובתה של המדינה לדאוג לכך. העתירה באה לבחון ולהגדיר מהן החובות המינימאליים של המדינה כלפי אזרחיה, ומהן זכויות האזרחים הנגזרות מכך.

בהתאם לכך, ביקש ארגון לתת מבג"צ לקבוע כי חובתה של המדינה להקים, לממן, ולהפעיל תשתית לוגיסטית שתאפשר איסוף, רכישה וחלוקה לנזקקים של צרכי המזון המינימאליים הדרושים לקיומם, וזאת בשיטה ועל פי קריטריונים שייקבעו בתכנית לאומית, חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידיים לפתרון המחסור במזון והרעב.

הדיון

החלופה המוצעת ע"י ארגון לתת היא ליצור מערכת תשתיתית לוגיסטית מרכזית אחת אשר תפעל בשקיפות מלאה, באופן שוויוני, תוך איגום פעולות כלל העמותות הלגיטימיות הפועלות בישראל, תוך יעילות, ניצול משאבים מקסימלי ושימוש במשאבים קיימים וכן תוך מתן כבוד לאוכלוסייה הנזקקת לסיוע. המערכת אמורה לתת מענה לכלל הצורך במזון לאוכלוסייה הנזקקת בשני אופנים - ניצול עודפי המזון הקיימים במשק והפיכת תקציבים קבועים לרכש מרכז של מזון אשר ייוותר באמצעות עמותות או שירות לנזקקים באופן שייקבע ע"י המדינה.

אפשר שמערך חלוקת המזון לנזקקים יהווה שת"פ תלת מגזרי - ציבור, עסקי ושלילי, ואולם, הוא יופעל וימומן ע"י ממשלתית מכוונת אשר תקבע יעדים שנתיים, תוכנית תקציבית ותבצע תהליכי פי"קוח ובקרה.

אחריות המדינה צריכה לבוא לידי ביטוי, בין היתר, בנושאים הבאים:

1. תכנון הדרכים בהן יוגש הסיוע, לרבות חלוקת מזון בעין במרכזי איסוף וחלוקה ו/או בבתי הנזקקים, מתן תלושים ו/או כרטיסים מגנטיים.

2. מימון מלא של פעילות האיסוף, הנצלה, רכש, אריזה וחלוקה של המזון למוטבים, לרבות הקמה והפעלה של מרכזים לוגיסטיים, שינוע ותובלה וכד'.

3. קביעת הקריטריונים לזכאות, סוג המזון ואיכותו, הכמות הנדרשת, היקף הסיוע, תדירות החלוקה ומשכרה.

4. קביעת תהליכי בקרה ופיקוח לרבות הקמת מנגנוני רגולציה.

5. תיאום בין כל הגורמים הרלוונטיים במגזר הציבורי, העסקי ובקרב עמותות וארגונים וולונטריים.

קהל היעד:

הטיפול שייקבע צריך להיות מותאם לאוכלוסיית היעד לפי החלוקה הבאה:

א. טווח קצר בינוני - אוכלוסייה שתקבל תמיכה לתקופת ביניים, עד שאמצעים אחרים שתנקוט המדינה, תאפשר לה לצאת ממעגל העוני ולחזור לעצמאות. יצירת מערך התחייבות מצד הנזקק - קבלת סיוע פי"י מיידי במזון לתקופת ביניים שתקבע ובמקביל התחייבות של הנזקק לתוכנית רב שנתית אשר במהלכה יאטמאם הסיוע שמעניקה המדינה, תוך שבמקביל ייעשו צעדים ליציאה ממעגל העוני בטווח הארוך (קליטה במקום עבודה, הסרת חסמים וכדומה).

ב. טווח ארוך - אוכלוסיות הזקוקות לסיוע קבוע, כגון: קשישים, חולים, בעלי צרכים מיוחדים - קבלת סיוע פי"י במזון באופן שוטף ועפ"י קריטריונים קבועים מראש.